

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 7 Issue 3, p. 123-148, September 2015

Kıbrıs'ta Olası Bir Anlaşmada Yer Değiştiren Kişilerin Durumu ve Özellikleri*

The Position and Rights of Displaced People in a Potential Agreement on Cyprus Issue

Doç. Dr. Soyalp TAMÇELİK
Gazi Üniversitesi - Ankara

Öz: Bu makale Kıbrıs meselesinde 1970'lerden günümüze kadar yapılan hemen hemen tüm pazarlıklarda gündeme gelen toprak düzenlemeleri ve bu düzenlemelerden etkilenecek olan kişilerin durumunu ele alarak, 40 yıldır ayrı yaşayan iki toplumun birarada yaşamaya amacıyla insanların zorunlu olarak yerlerinden edilerek, göçe zorlanmasının gerçekçi bir çözüm olmayacağını ve bu yönde bir adımın birçok sorunu beraberinde getireceğini tespit etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Gobi Planı, Gali Planı, Yerlerinden Edilmiş Kişiler, Yerleşimciler

Abstract: This article examines the land settlements and the affected people, which have been parts of negotiations in the Cyprus issue since the 1970s, and argues that a step toward forced removal of population and forced migration to create a mixed community of two groups that have been living separately for 40 years is not realistic and can only cause further problems.

Keywords: Cyprus, Gobi Plan, Ghali Plan, Displaced Persons, Settlers

Giriş

Kıbrıs'a yönelik olarak ortaya atılan çözüm plânları veya önerileri, tarafların algılama özelliklerine, itirazlarına ve kabullenimlerine göre analiz yapılması gereken karmaşık bir konudur. Bu yüzden Kıbrıs'ta yer değiştiren kişiler konusuna yönelik olarak yapılacak çalışmaların kapsam alanı, mümkün olduğunca sınırlandırılmalıdır. Özellikle Kıbrıs meselesinin insan unsuruna, bir başka deyişle *göçmenlere, yer değiştirenlere* veya *yerleşiklere* ilişkin problemleri, daha farklı bir yöntemle çözümlenmeye çalışmak yerinde olacaktır.

Bu amaçla ele alınan bu araştırma, aslında kolektif bir çalışmanın ürünüdür. Dolayısıyla bu çalışmada, toplumlar düzeyinde 'makro' bir bakış açısı geliştirmek temel hedef olmuştur. Aslında söz konusu araştırma, meselenin çözümlenmesi için ancak *makro sosyolojik* ve *mikro etnisite düzeylerinin bileşimi*¹ sayesinde mümkün olacağı tezine dayanmaktadır. Zaten bu anlayış, araştırmanın bazı bölümlerinde de yoğun bir şekilde görülecektir.

Buna göre bugün savunulan görüşlerin yanı sıra daha önceleri savunulan görüşleri de değerlendirmek gerekecektir. Ancak bu yapılırken Türk ve Rum toplumlarının politikaları kavramlaştırılacak, olayların ayrıntılarına girilecek ve tarafların tutum analizine bakılacaktır.

Bunun için de tarihin en etkin tekniği, yani *analoji* (kıyaslama) yöntemi kullanılacaktır. Çünkü Kıbrıs meselesinde *analoji* (kıyaslama), *özdeşleme* tekniğinden çok daha yararlı olacağı düşünülmektedir. Kaldı ki bu tekniğin kullanılması, Kıbrıs meselesi gibi karmaşık bir konuyu daha anlaşılır kılacağı varsayımına dayandığı söylenebilir. Dolayısıyla bu konu ele alınırken

* Bu çalışmanın kapsam sınırlılığının çok geniş olmaması için Annan Plânı bir başka çalışmaya bırakılmıştır.

¹ Ali Yaşar Sarıbay, *Siyasal Sosyoloji*, 2. Baskı, Der Yayınları, İstanbul 1994, s. 1-3.

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

'tenkidi bir metot' tercih edilmiş, plânlamada ise 'analitik tarih yöntemi' kullanılmıştır. Bundan dolayı göçmenler konusunda, mevcut olan veya olması beklenen sorunlar gözden geçirilmiş, ortaya konan teorilerin veya önermelerin, gerçek olaylarla ilgisi olup olmadığı gözlemlenmiştir.

Aslında göçmenler, yer değiştirenler veya yerleşikler gibi kavramların, böyle bir yaklaşım içinde ele alınması, adeta içine sinmiş ideolojik veya politik görüşlerin, toplumlararası çatışmadaki önemini vurgulamak içindir. Bu yüzdendir ki, Kıbrıs'ta yer değiştirenlerle ilgili olarak ortaya konulan kavramların veya onların ele alınış biçimlerinin birbirinden çok farklı ve taraflı olduğu görülmüştür. Özellikle Kıbrıs meselesiyle ilgili olarak her kavramın ele alınış biçimiyle ortaya çıkan yanlı, herkesin üzerinde ittifak edebileceği bir yansızlık ummaktan başka bir şey değildir. Dolayısıyla bu çalışmayla, tarafların fikirlerine olan tutuculuk derecesinde bağlılıklarını, bunlarla ilgili politik olgularını veya kavramsal tanımlarını yeniden tartışmaya açmak temel hedeflerden birisi olmuştur.

Bu itibarla Kıbrıs'taki toplumların 'en uzun yüzyılı' olarak kabul edilen XX. yüzyıl içindeki iç göç hareketleri, adadaki her iki toplumun kalkınmasına etki eden en büyük faktörlerden birisi olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Özellikle 1975 nüfus mübadelesine dayalı olarak iki toplumluluk ve iki kesimlilik süreci içinde ayrışan adanın, hangi konjonktür yapı içinde yeniden birleştirileceği, toplumların yeniden göç etmesi halinde bundan nasıl etkileneceği ve bu insanların nasıl rehabilite edileceği, ciddi bir tartışma konusu olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Kıbrıs'ta olası bir anlaşma hâlinde yer değiştirecek kişilerin hangi bölgelerden göç edeceği, nasıl rehabilite edileceği, bunun hangi esaslara göre yapılacağı ve hangi kriterlere göre şekilleneceği belirtilecektir. Buna göre araştırmada, süreç analizine dair bir yöntem uygulanmıştır. Geleneksel hadise naklinin yerine, daha çok analitik tarih ikame edilmeye çalışılmıştır. Bu yöntemle, Kıbrıs'ta toprak düzenlemeleriyle etkilenecek yer değiştirmiş kişilerin veya yerleşiklerin sorunları ele alınmış, çözüm parametreleri irdelenmiş ve tarafların görüşleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

1. Gali Fikirler Dizisi'nde Yer Değiştiren Kişilerin Durumu:

1992 yılında ortaya çıkan *Bütünlüklü Çerçeve Anlaşması*'na ilişkin *Gali Fikirler Dizisi*'nde, toprak meselesi ve bununla ilintili göçmenler/yerleşikler konusu, ciddi bir tartışma mevzusu olarak ortaya çıkmıştır. Aslında bu mevzu, başlı başına bir sorun olma hüviyetindedir. Zira göçmenler/yerleşikler konusunu, toprak düzenlemelerinden ayrı düşünmek mümkün değildir.² Kaldı ki toprak düzenlemeleri çerçevesinde, Güzelyurt bölgesinin verilmesi durumunda, geçimlerini hayvancılık, narenciye, meyve veya seracılıktan sağlayan en az 30-35 bin Türk'ün, adanın Türk egemenliğinde kalan diğer bölgelerine göç etmesi gerekecektir. Bir de Gobi Haritası'nda önerilen sınır düzenlemeleriyle 50-55 bin Rum göçmenin evlerine döneceği göz önüne alınırsa, bu hususla alakalı olarak en az 80-85 bin³ kişinin etkileneceği açıktır. Dolayısıyla ABD'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi Nelson Ledsky'nin de dediği gibi göçmenler meselesinin çözümü, en zor konulardan birisi olarak tarafların önüne

² Soyalp Tamçelik, "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs'la İlgili 789 Sayılı Kararı ve Buna Bağlı Toprak Hukuku", *III. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, C. III (Kıbrıs Sorunu ve Turizm), 13-17 Kasım 2000, Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları, Gazimağusa 2000, s. 404.

³ Hugo Gobi, BM'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi olduğu bir sırada, hazırladığı harita ve öneri paketi hakkında bilgi vermiş ve önerdiği sınır düzenlemeleriyle, 85 bin göçmenin evine dönebileceğini belirtmiştir. Bunun için bkz. "Gobi'nin Söyleşişi", *Agon*, 24 Nisan 1992, s. 2; "Rum Basın Özetleri", *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi (KKTC CA)*, Dosya: Rum Basın Özetleri (RBÖ), Tarih: 24 Nisan 1992, s. 2; "BM'nin Çözüm Formülü", *Haravgi*, 4 Mayıs 1992, s. 1; "Rum Basın Bülteni (RBÖ)", *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi (TAKA)*, 4 Mayıs 1992, s. 1; Orbay Deliceirmak, "Toprak Konusu ve Rum Tutarsızlıkları 1964-1996", *KKTC CA – Yayınlanmamış Özel Rapor*, Lefkoşa 1997, s. 28.

JHS
124

*History
Studies*

*Volume 7
Issue 3
September
2015*

çıktığı görülmüştür.⁴ Aslında ortaya çıkan bu zorluk, BM'nin çözüm plânlamalarında da kendini göstermektedir. Zira tarafların ortaya koyduğu öneriler, BM'nin çözüm plânlarında ortak bir kanaate ulaşmış değildir. Gerçek şu ki bunun başlıca sebebi, tarafların çözüm önerilerinin birbirine yakın olmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak bu konunun ilk kez olarak Gali Fikirler Dizisi'nde ayrıntılı bir şekilde ele alınmasını engellemiştir.

Her şeyden önce toprak ayarlamalarından etkilenen kişilerin, iskânına ilişkin düzenlemelerin bir an önce yapılmasına ve bu işlem yapılırken de ilgili kişilerin azami şekilde tatmin edilmesine dikkat edilmesi kararlaştırılmıştır. Dolayısıyla yer değiştirmiş kişilerin çıkarlarını korumak gayesiyle bir fon oluşturulmasına ve ihtiyaçların bu fondan karşılanmasına karar verilmiştir.⁵

Öte yandan Gali, Fikirler Dizisi'nde konuyla ilgili olarak birtakım yorum ve tavsiyelerde de bulunmuştur. Özellikle göz ardı edilmemesi gereken sorunların olduğuna dikkat çeken Gali, *toprak ayarlamaları ve yer değiştiren kişiler*⁶ konusuna ciddi bir şekilde vurgu yapmıştır. Esasında bu konudaki en büyük anlaşmazlık, Rum yönetiminin kontrolüne girecek bölgelerden veya toplumlardan birine mensup olup da öteki toplum tarafından yönetilecek bölgede ikâmet edecek *yer değiştirmiş kişilerden* oluşacağı düşünülmektedir.⁷

Bunun dışında Gali, *yer değiştirmiş kişiler* konusunda yeterince ilerleme sağlanması hâlinde, kapsamlı bir anlaşmanın imzalanabileceğini de belirtmiştir. Ancak Gali, belli bir anlaşmaya varılabilmesi için Rum göçmenlerin eski yerlerine dönebilmesine bağlı olduğuna dikkat çekmiştir.

Aslında Gali plânıyla Rum göçmenlerin geri dönüş işlemleri, belirlenecek takvim çerçevesinde olması kararlaştırılmıştır. Özellikle bu işlemin, *serbest dolaşımın* uygulanmasıyla birlikte başlaması düşünülmektedir.⁸ Bunun yanı sıra toprak ayarlamalarından etkilenen kişilerin, *ilgili bölgede kalma ya da kendi toplumlarınca yönetilecek federe devletin sınırları içinde yerleşme seçeneğine* sahip olacağı da belirtilmiştir. Fakat bütün bunlar yapılırken yer değiştiren kişilerin yeniden yerleştirilmesine özel gösterilmesine karar verilmiştir. Ancak konuyla ilgili düzenlemeler, iskân işleminin yerine getirilmesinden önce ve tatmin edici bir şekilde uygulanmasına bağlı olacağı da karara bağlanmıştır.⁹

Bundan hareketle *yer değiştiren kişilerin* sorunlarıyla ilgili çözümde, dikkat edilecek hususlar arasında Kıbrıslı Türk ve Rum toplumlarına ait *yer değiştirmiş kişilerin* mülk iddiaları büyük ölçüde kabul edilecektir. Özellikle kabul edilen başvurular, belli bir takvim sınırlamasına tâbi tutulacaklardır. Ancak bu şekilde değerlendirilen başvurular, *1977 Doruk*

⁴ “En Zor Konular”, *Alithia*, 15 Ocak 1992, s. 3; “Rum Basın Özetleri”, *KKTC CA*, Dosya: RBÖ, Tarih: 15 Ocak 1992, s. 3.

⁵ “Set of Ideas on an Overall Framework Agreement on Cyprus (1992)”, *KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Arşivi (KKTC DSBA)*, Dosya: BM Çözüm Plânları, Tarih: 1992; “Güvenlik Konseyi'nin 789 Kararının Tam Metni”, *KKTC DSBA*, Dosya: BM Çözüm Plânları, Tarih: 27 Temmuz 1992, s. 1; “789 Sayılı Taslak Metninin Türkçe Tercümesi”, *KKTC Başbakanlık Enformasyon Müdürlüğü Arşivi (KKTC BEMD)*, Dosya: BM Çözüm Plânları, Tarih: 1992, s. 1.

⁶ Tamçelik, *age*, 2000, s. 404; Soyalp Tamçelik, *Kıbrıs Meselesinin Çözüm Plânları (BM'nin 789 Sayılı Kararına Göre)*, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2008, s. 829.

⁷ “Güvenlik Konseyi, Gali Raporu'nu Ele Alıyor”, *Kıbrıs*, 10 Nisan 1992, s. 8; “Güvenlik Konseyi'nin 789 Kararının Tam Metni”, *KKTC DSBA*, *agb*, s. 1; “789 Sayılı Taslak Metninin Türkçe Tercümesi”, *KKTC BEMA*, *agb*, s. 1.

⁸ “Birleşmiş Milletler Çözüm Plânının Tam Metnini Açıkıyoruz”, *KKTC DSBA*, Dosya: BM Çözüm Plânları, Tarih: 1992, s. 1; Mehmet Ali Akpınar, “Birleşmiş Milletler Çözüm Plânının Tam Metnini Açıkıyoruz”, *KKTC BEMA*, Dosya: BM Çözüm Plânları, Tarih: 1992, s. 1.

⁹ *Agb*, s. 4; Akpınar, *agb*, s. 4.

JHS
125

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

Antlaşması'nın pratik düzenlemelerine, sosyal barışın ve uyumun sağlanmasına, belirlenen toplumsal düzenlemenin esaslarına ve adalet nisabına uygun olmasına dikkat edilecektir.¹⁰

Özellikle 1974'te Kıbrıs Rum idaresine geçen bölgede ikâmet etmiş olan kişiler, kendi mallarında kalma veya Türk yönetimi altına geçecek bölgede benzeri bir ikametgâh alma seçeneğine sahip olacaklardır. Buna karşın halen Kıbrıs Rum yönetimi altına geçecek olan bölgede yaşayan yer değiştirmiş kişiler, o bölgede benzer bir ikametgâh alma, önceki ikametgâhına dönme veya Kıbrıs Türk yönetimine geçecek bölgede, benzer bir ikametgâh alma seçeneğine sahip olacaklardır.¹¹ Bunun için de referandum sürecinden sonra, yani *Kapsamlı Çerçeve Anlaşması*'nın onaylanmasının hemen akabinde, toprak ayarlamalarından etkilenen kişiler için uygun konut düzenlemeleri yapılacaktır. Bunun için de iki toplumlu bir *komite* oluşturulması kararlaştırılmıştır.

Aslında *yer değiştirmiş kişilerin* mülk edinmesi ile ilgili sistem, şu şekilde çalışması hedeflenmiştir. Buna göre bu kişiler, mülkleriyle ilgili olarak öncelikle *tazminat* talebinde bulunabileceklerdir. Ancak bunun için mülkün bulunduğu topluma devredilmesi gerekecektir. Bu amaç doğrultusunda, mülklerin bütün tapuları, her iki federe kurum (daire) arasında *global* ve *toplumsal* bir temele dayalı, ancak 1974 değeri artı enflasyon kriterine göre '*takas*' (mübadele)¹² edilmesi plânlanmıştır. Böylece *yer değiştirmiş kişiler*, kendi toplumlarının kurumu (daire) tarafından, daha doğrusu kuruma devredilen mülklerin satışından elde edilen *fonla* veya mülk *takasıyla* tazmin edileceklerdir. Bununla birlikte öteki toplum tarafından yönetilen federe devlette, 1974'te ikâmet etmiş veya mülk edinmiş her iki topluma mensup kişiler veya onların mirasçıları da '*tazminat*'¹³ iddiasında bulunabileceklerdir. Ayrıca Aralık 1963'ten sonra yer değiştirmiş ve Kıbrıs Türk toplumuna mensup kişiler de *tazminat* hakkına sahip olacaklardır.

Bunun dışında yer değiştirme sırasında, öteki toplum tarafından yönetilen federe devlette kendi daimi ikametgâhına sahip olmuş ve o yerde *daimî* olarak ikâmet etmek isteyen Kıbrıs'ın mevcut daimi sakinleri, '*geri dönme*'¹⁴ hakkına da sahip olabileceklerdir. Özellikle yer değiştirme sırasında, öteki toplum tarafından yönetilen federe devlette *daimi* ikametgâhlarını kiralamış ve o yerde, *daimi* olarak ikâmet etmek isteyen¹⁵ Kıbrıs'ın daimi sakinlerine, *yerleşim özgürlüğü* çerçevesinde öncelik verilecektir. Ancak bunun için her iki toplumun fertleri, *Kapsamlı Çerçeve Anlaşması*'nın onaylanmasından *altı ay*¹⁶ içinde yapması gerekecektir. Böylece önceki daimi ikametgâhına dönmeye karar veren belli sayıdaki *yer değiştirmiş kişiler*, her yıl ve kararlaştırılan takvim çerçevesinde, ilgili federe devletin topraklarında yerleştirileceklerdir.

Buna karşın Kıbrıs'ta aktif bir şekilde şiddet eylemlerine katıldığı veya öteki toplum aleyhinde şiddet veya nefret kışkırtıcılığı yaptığı bilinen kişiler,¹⁷ yasalara uygun olmak kaydıyla, öteki toplumun yönettiği federe devlete geri dönmesi '*men*'¹⁸ edilebilecektir. *Geri*

¹⁰ *Agb*, s. 4; Akpınar, *agb*, s. 4.

¹¹ *Agb*, s. 4; Akpınar, *agb*, s. 4.

¹² *Agb*, s. 5; Akpınar, *agb*, s. 5.

¹³ *Agb*, s. 5; Akpınar, *agb*, s. 5.

¹⁴ *Agb*, s. 5; Akpınar, *agb*, s. 5.

¹⁵ *Agb*, s. 5; Akpınar, *agb*, s. 5.

¹⁶ *Agb*, s. 5; Akpınar, *agb*, s. 5.

¹⁷ *Agb*, s. 5; Akpınar, *agb*, s. 5.

¹⁸ *Agb*, s. 5; Akpınar, *agb*, s. 5.

JHS

126

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

dönüş ve tazmin edilme gayretlerine binaen Rum göçmen dernekler,¹⁹ BM Genel Sekreteri'nin raporuna ve Güvenlik Konseyi'nin 750 sayılı kararına karşı çıkmışlardır. Bundan da anlaşılıyor ki, 750 sayılı karar, Rum tarafını *toprak ve yer değiştirenler* konusunda tatmin etmemiştir.

Türk tarafı ise adı geçen karara göre Türklere bırakılacak toprağın %28.5²⁰ gibi bir rakama düşürülmesinin ve 85 bin²¹ göçmenin Rum yönetimi altındaki mülklerine geri dönmesinin önü açıldığı için temkinli bakmak zorunda kalmıştır. Örneğin Türk tarafı, "*Maras'ta oturanlar dışında, büyük sayıdaki göçmenin evlerine dönemeyeceğini*"²² açıklayarak, kendi konumunu korumaya çalışmıştır. Özellikle BM'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi Oscar Camillion ise bu konuyla ilgili olarak Türk tarafının göçmenler konusunda "*taktiksel*"²³ bir çalışma içine girdiğini ve bunun gereksiz olduğunu açıklamıştır. Aslında Camillion'un bu tespiti yerindedir. Zira bu tespit, Kıbrıs Türk toplumunda yapılan bir kamuoyu araştırmasında "*Kıbrıs'ın kuzeyinde Rum nüfusun yerleşmesine yol açabilecek bir anlaşmayı onaylıyor musunuz?*" sorusuna, toplumun %64'ü '*hayır*' ve %10.7'si ise '*evet*'²⁴ demiştir.

Buna rağmen Vasiliu, Rum tarafının stratejik amacının, toprak konusunda yüzde yarımlik *daha çok* veya *daha az* bir oran sağlamaktan ziyade, çok sayıdaki Rum göçmenin, Rum yönetimi altındaki evlerine dönmesini sağlamak olduğunu belirtmiştir. Hatta bununla ilgili olarak Vasiliu, "*toprak konusunda %25, 26 veya 27 üzerinde bir uzlaşma olabileceğini, ancak göçmenlerin evlerine dönme hakkının pazarlık yapılamayacağını*"²⁵ ifade etmiştir. Böylece toprağın %28.5'i Türk yönetimine bırakılacağı ve buna bağlı olarak 40-45 bin göçmenin,²⁶ Rum yönetimi altındaki evlere geri dönebileceği belirtilmiştir. Ne var ki Türklere, kendi yönetimi altında bulunacak bölgede, mümkün olduğunca az sayıda Rum'un olmasını istemektedirler. Türklere için bunu başarabilmenin tek yolu ise Rum yönetimi altındaki bölgenin, mümkün olduğunca '*büyük*'²⁷ olmasıdır. Bu yapılırken, yerlerinden edilenlerin geri dönme hakkının da saklı olması gerekecektir.

BM ise göçmenlerin evlerine dönme hakkını, bir *insanlık hakkı* olarak görmekte ve insan haklarını geliştirmeye çalışan bir teşkilât olarak da bu görüşe destek vermektedir. BM, göçmenlerin evlerine geri dönmesiyle ilgili olarak ilk kez bu kadar açık ve kesin bir tavır takınmıştır.²⁸ Gerçek şu ki BM'nin bu tavrı, müzakere ortamında yeni bir unsur oluşturmuştur. Dolayısıyla Türk tarafının yeni olan bu unsuru, göz ardı etmesi pek mümkün değildir. Esasında tarafların en büyük anlaşmazlığı, '*siyasî terminolojilerde ve kavramlarda*' olduğu bilinmektedir.²⁹ Taraflar, özellikle *kavramlar* üzerinde anlaşsalar bile bu kavramlara yükledikleri anlamlar üzerinde anlaşmamaktadırlar. Bu durum '*yer değiştirenler*', '*göçmenler*' ve '*yerleşikler*' için de geçerlidir. Örneğin Vasiliu, yerinden edilen Türkleri

¹⁹ Adı geçene dört dernek şu şekildedir: Özgür Omorfo, Özgür Değirmenlik, Özgür Girne ve Özgür Birleşik Karpaz dernekleridir. Bkz... "Göçmenler 750'ye Karşı", *Simerini*, 13 Nisan 1992, s. 2; "Rum Basın Özetleri", *KKTC CA*, Dosya: RBÖ, Tarih: 13 Nisan 1992, s. 2.

²⁰ "Toprak ve Garantiler", *Haravgi*, 26 Mayıs 1992, s. 3; "RBB", *TAKA*, 26 Mayıs 1992, s. 3.

²¹ *Agg*, s. 3; *agb*, s. 3.

²² "Toprak ve Su", *Eleftherotipia*, 15 Mayıs 1992, s. 2-3; "RBB", *TAKA*, 15 Mayıs 1992, s. 2-3.

²³ Deliceirmek, *agb*, s. 35.

²⁴ Daha ayrıntılı bilgi için bkz... "Kıbrıs Türkü Ne İstiyor?", *Kıbrıs*, 11 Temmuz 1992, s. 3; "Anketlerin Sonuçları", *Kıbrıs*, 11 Temmuz 1992, s. 21.

²⁵ "Vasiliu 'Harita Var' Diyor", *Fileleftheros*, 13 Haziran 1992, s. 7.

²⁶ "Toprak ve Göçmen Konuları", *Eleftherotipia*, 11 Haziran 1992, s. 3.

²⁷ Şebnem Şenyener, "Vasiliu: Kıbrıs'ta Türklere Yüzde 27 Toprak Kalmalı", *Sabah*, 18 Haziran 1992, s. 10.

²⁸ "Göçmenlerin Dönüşü", *Fileleftheros*, 23 Haziran 1992, s. 2; "RBB", *TAKA*, 23 Haziran 1992, s. 2.

²⁹ Tamçelik, *agt*, s. 833.

JHS
127

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

'göçmen' olarak görmemekte ve onları 'yer değiştiren kişiler'³⁰ olarak nitelendirmektedir. Türk görüşüne göre bunlar tamamı göçmendirler. Bunun üzerine Genel Sekreter, Denktaş'ın Kıbrıslı Türklerin 1974 öncesi mallarına dönmesi konusundaki taleplerine alternatif olsun diye, kendi önerisini hazırlamaya başlamıştır. Böylece yeni çözümle birlikte herkesin evine dönebilmesi hedeflenmiştir.³¹ Bundan hareketle Gali'nin hazırladığı plânın ekindeki haritada, Maraş'a ve buna bağlı köylere, Lefkoşa-Mağusa yolunun güneyinde bulunan yerleşim birimlerine, Lefkoşa'nın batısına ve Güzelyurt'un kuzeyine 80-85 bin³² Rum göçmenin yerleştirilmesi öngörülmüştür. Buna karşın Kıbrıslı Türkler Yiğitler (Arsos), Dilekkaya (Ayia), Köprü (Kukla), Akıncılar (Luricina), Kırıkkale (Meluşa) ve Beyarmudu (Pergama) gibi köylerinde ikâmet etmeye devam edeceklerdir. Önceki sakinler olarak Rumlar ise Sipahi (Ayias Trias), Adaçay (Melanarga), Dipkarpaz (Rizokarpasso) ve Yeni Erenköy'de (Yalus)'³³ ikâmet edeceklerdir.

Hâlbuki Denktaş'ın toprak konusunda önerdiği plan, Mağusa bölgesinin %4'üne tekabül eden ve Maraş'la birlikte ara bölgede 20 köyün geri verilmesi şeklindedir. Bu yöntemle, 40 bin civarında Rum göçmenin geri dönmesi mümkün olacaktır. Ne var ki Denktaş, bunun dışındaki Rum göçmenlerin, Türk yönetimindeki bölgelere dönmelerini istememektedir.³⁴

Buna karşın BM nezdinde yapılan müzakerelerde, Türk tarafına "ya çok miktarda toprak verin, ya da içinize çok sayıda Rum'un yerleşmesine razı olun"³⁵ önermesi sunulmuştur. Aslında Kıbrıs müzakerelerinin bir gereği olarak kuzeye bir miktar Rum'un yerleştirilmesi doğal karşılanabilir. Ancak bu miktarın azlığı ya da çokluğu, verilecek toprağın büyüklüğü ile ters orantılı olacağı aşikârdır.³⁶ Bu denkleme karşılık Türk tarafı da hiç olmazsa başlangıç safhasında, iç içe yaşayan³⁷ bir nüfusun yaratılmasından özenle uzak durduğu görülmüştür.

Bununla ilgili olarak yapılan görüşmelerde, yer değiştirenlerle (göçmenler) ilgili hukukun anayasal konular başlığı altında ele alınması istenmiştir. Böylece BM yetkilileriyle Türk heyeti arasında, ilk kez Türk bölgesinin haritasıyla göç edecek Türklerin rehabilitasyonu meselesi, teknik olarak konuşulmaya başlanmıştır.³⁸ Buna göre toprak, göçmenler ve mülkiyet konuları, hep birlikte ve aynı anda ele alınması kararlaştırılmıştır. Ne var ki Rum tarafı, görüşmelerin salt 'toprak' ve 'göçmenler'³⁹ konusunda sürdürülmesini savunurken, Denktaş, Gali haritası üzerindeki "Güzelyurt, Lefke ve göçmenler konusundaki karşı görüşü not ettikten sonra"⁴⁰ toprak konusuna paralel olarak göçmenler konusunun da ele alınmasını istemiştir. Ayrıca Denktaş, BM Genel Sekreteri ile yaptığı görüşmelerde Gali plânında ifade edildiği gibi ilkin 'yerlerinden edilmiş kişilerle', ardından da 'anayasal' konuların çözümüyle ilgili görüşmelerin devam etmesini teklif etmiştir. Durumun kötüye gitmesi üzerine Gali, ilgili taraflara Güvenlik Konseyi'nin formülünü açıklamak zorunda kalmıştır. Gelen tepkileri

³⁰ Vasiliu "göçmen yok, yer değiştiren insanlar var" demektedir. Bunun için bkz... "Doğru Politika, Doğru Zaman", *Kıbrıs*, 13 Mart 1993, s. 13.

³¹ "Rum Gençleri Federasyon İstemiyor", *Simerini*, 16 Temmuz 1992, s. 4; "RBB", *TAKA*, 16 Temmuz 1992, s. 4.

³² "Yeni Gali Plânı", *Haravgi*, 22 Temmuz 1992, s. 2; "RBB", *TAKA*, 22 Temmuz 1992, s. 2.

³³ "Milli Tehlike", *Kıbrıs*, 30 Haziran 1992, s. 3.

³⁴ "New York Görüşmelerinde En Kritik Gün", *Fileleftheros*, 24 Temmuz 1992, s. 7; "Göçmenlerimiz Geri Dönecek", *Alithia*, 31 Temmuz 1994, s. 4; "RBB", *TAKA*, 31 Temmuz 1994, s. 4; Sami Kohen, "Seçenekler Uygulamaya Konuyor", *Milliyet*, 11 Ocak 1997, s. 17; Orbay Deliceirmak (der.), *Şeytan Ayrıntıda Gizli – Son Altı Ayın Rum Basını (1.1.1994 – 30.6.1994)*, Sultan Ofset, Lefkoşa 1995, s. 92; Deliceirmak, *agb*, s. 63; Turgut Tülümen, *Hayat Boyu Kıbrıs - Hatıra*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1998, s. 200.

³⁵ "Birliktelik", *Hürriyet*, 24 Temmuz 1992, s. 21.

³⁶ Tamçelik, *agm*, 2000, s. 406.

³⁷ Mümtaz Soysal, *Aklım Kıbrıs'la Bozmak*, Bilge Yayınevi, İstanbul 1995, s. 144.

³⁸ "Gali, Haritasında Israr Ediyor", *Kıbrıs*, 2 Ağustos 1992, s. 1.

³⁹ "Denktaş'ın Başarısı", *Kıbrıs*, 2 Ağustos 1992, s. 10.

⁴⁰ Deliceirmak, *agb*, s. 69.

JHS
128

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

hafifletmiş için Denктаş, karşı bir atağa geçerek “*geri dönüş prensibini ve mülkiyet hakkını*”⁴¹ kabul edebileceğini açıklamıştır. Hatta Kıbrıslı Türkler için pratik zorluklar doğursa da bu hakkın uygulanmasının sağlanabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Denктаş, bu konu ile ilgili olarak *kategorik* ve *stratejik* bir liste hazırlanmanın da yararlı olacağına dikkat çekmiştir. Esasında bu plânın hazırlanmasına neden olan şey, kuzeyde bulunan Rum evlerinin tamamına Kıbrıslı Türklerin yerleştirilmiş olmasıdır. Rumlar yetkilirse, bu durumun böyle olmadığına dikkat çekmiş ve *toprak* ile *göçmenler* konusunda ilerleme kaydedilmesi halinde, *Fikirler Dizisi*’ni kabul edebileceklerini açıklamışlardır.⁴² Bunun üzerine Gali, Güvenlik Konseyi’nin ilk ele alacağı konunun ‘*toprak ayarlamaları*’ ile ‘*yer değiştirmiş kişiler*’⁴³ konusu olacağını belirtmiştir. Taraflar, bu konularda ‘*anlaşırlarsa*’ veya ‘*makul bir ilerleme*’⁴⁴ sağlarsa, öteki konulara da geçilebileceği ifade edilmiş ve toprak konusunda yapılacak düzenlemelerin her iki tarafın çıkarlarını koruması, kaygılarını gözetmesi ve öngörülen çözümün, yeni “*göçmenler ya da yer değiştirmiş kişiler*”⁴⁵ sendromunun yaratmaması gerektiğine odaklanmıştır. Buna göre *Gali Fikirler Dizisi*’nde ifade edilen kriterler şu şekilde sıralanmıştır:

1. 1974 Harekâtı’ndan önce Rum yönetimi altına giren bölgede yaşamış olan Kıbrıslı Türkler, kendi evlerinde kalma seçeneğine sahip olacaklardır.
2. Hâlen etkilenen bölgede yaşamakta olan Kıbrıslı Türkler de ilgili bölgede kalma veya eski evlerine geri dönme gibi seçeneklerden istifade edebileceklerdir.

3. Kıbrıs Türk yönetimi altında kalacak bölgeye taşınmak isteyenlerse, alternatif olarak benzer bir konut sağlanacak veya ekonomik rehabilitasyona tâbi tutulacaklardır.⁴⁶

Bundan da anlaşılıyor ki, Gali Fikirler Dizisi’nde ‘*Yer Değiştiren Kişiler*’⁴⁷ adı altında bulunan unsurlar, daha çok adada geçmişte yaşanan düşmanlıkları veya çözümden sonra yer değiştirmekle ilgili olarak ortaya çıkacak sorunları, *pratik* bir şekilde çözümlenmeyi amaçlamaktadır.

Bunun üzerine Gali, Denктаş’ın *yer değiştirmiş kişilerle* ilgili olarak *geri dönüşün ve mülk edinme hakkının* kabul edilmesini memnuniyetle karşıladığını açıklamıştır.⁴⁸ Aslında Türk tarafının *geri dönüş* ve *mülk edinme* hakkını ‘*inkâr*’⁴⁹ etmemesi, dikkat çekici bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Her iki tarafın *pratik zorluklarına*, *yasal haklarına* ve *toplumsal çıkarlarına* dikkat edilerek hazırlanmaya çalışılan ve Gali tarafından Güvenlik Konseyi’ne sunulan rapor, 26 Ağustos 1992 tarihinde 774 sayılı kararla kabul edilmiştir. Bu karara göre özellikle Rum idaresine geçecek bölgelerde, öncelik, bu bölgelerde yaşayan Kıbrıslı Türklerin yeniden iskânına ve eski yerlerine dönen kişilere verileceği kararlaştırılmıştır. Buna göre Rum idaresine devredilecek bölgelerde, 1974 yılında ikâmet eden Kıbrıslı Türkler, kendi mülklerinde kalma hakkına haiz olabilecekleri gibi isterlerse, Türk idaresine geçerek bu bölgede benzer bir meskene sahip olabileceklerdir. Esasen yerlerinden edilmiş kişiler için Rum idaresine devredilecek bölgelerde, hâlen ikâmet eden Kıbrıslı Türkler de dahil, bu bölge içinde mesken talebinde bulunabilecek veya eski ikâmet mahalline dönebilecek veyahut Türk

⁴¹ Zaim M. Necatigil, *The Cyprus Question and The Turkish Position in International Law*, Revised 2. Edition, Biddles Ltd Guildford and King’s Lynn, Oxford University Press, London 1998, s. 394.

⁴² “Yunan Hükümetinin Tutumu”, *Simerini*, 13 Haziran 1992, s. 2.

⁴³ “Report of The Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus”, *Security Council*, S/ 24472, 21 August 1992, s. 7.

⁴⁴ *Agb*, s. 7.

⁴⁵ *Agb*, s. 11.

⁴⁶ *Agb*, s. 11.

⁴⁷ *Agb*, s. 12-13.

⁴⁸ *Agb*, s. 17.

⁴⁹ *Agb*, s. 17.

JHS
129

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

idaresine devredilecek bölgede benzer bir mesken verilmesini isteyebileceklerdir. Dolayısıyla toprak ayarlamalarından etkilenen kişilerin tazmin edilmesi veya uygun mesken tahsis edilebilmesi için her iki toplum temsilcilerden oluşacak *komitelerin* kurulması da kararlaştırılmıştır (md. 73 ile 75).⁵⁰ Ayrıca yerlerinden edilen kişilerin sorunlarını çözümlenebilmek için adanın muhtelif yerlerinde buna benzer bürolar da açılacaktır. Aslında bu büroları açılmasındaki temel amaç, *yerlerinden edilmiş kişilerin* mülkiyet haklarının hâlihazırda emlakın bulunduğu federe devletin mülkiyetine devredilmesi içindir.⁵¹ Böylece bireylerin emlak tapuları, bir elde toplanmış olacaktır. Buradan hareketle tapular, toplum bazında ve “1974 yılındaki değeri + enflasyon”⁵² olmak üzere ‘*takas*’⁵³ edilebileceklerdir.

Buna göre 1974 yılından sonra diğer toplum tarafından idare edilen mallar için gerçek sahipleri veya onların mirasçıları, ‘*tazminat*’⁵⁴ talebinde bulunabileceklerdir. Aynı durum, 1963 yılından sonra yerlerinden edilmiş Kıbrıslı Türkler veya onların mirasçıları için de geçerli olacaktır. Esasında burada asıl sorun Türk tarafının, 1975’ten itibaren belirsizliği giderebilmek ve güneyden gelen Kıbrıslı Türklere mesken ve tazminat sağlayabilmek için Rumlara ait tüm emlakı dağıtmış olmasıdır. Özellikle söz konusu emlakten bazıların ‘*yeni tapularla*’⁵⁵ Kıbrıslı Türklere aktarıldığı veya Türk ordusu tarafından kullanılmakta olan emlakın büyük bir bölümünü ise ‘*vakıflara*’⁵⁶ devredildiği bilinmektedir. Bunun üzerine Türk tarafı, Rumlara 1974’te kuzeyde sahibi oldukları evlere dönemeyeceğini ve bu itibarla Türklerin güneyde bıraktıkları mallarla tazmin edileceğini belirtmiştir. Ayrıca Türk tarafına göre kuzeydeki Rum emlakı ile güneydeki Türk emlakı, aşağı yukarı birbirine eşit olduğunu belirtmişse de bu görüşün pek doğru olmadığı ortaya çıkmıştır. Ardından Türk tarafı, “*tazminatın topyekûn olarak hesaplanmasında*”⁵⁷ yarar olduğunu belirterek palyatif bir öneride bulunmuştur. Bu yüzden de Türk toplumunun 1963’ten bu yana maruz kaldığı kayıpların, çektiği sıkıntıların ve Türkiye’nin bu devrede yaptığı yardımların da dikkate alınması gerektiği üzerinde durmuştur. Lakin bu ifadelerin hiçbiri mevcut müzakere sürecini akamete uğratacağı için kabul edilmemiştir. Ne var ki plânda, her federe devletin, *yerlerinden edilen kişilerin* eski evlerine geri dönmelerini engelleyecek durumun bulunup bulunmamasına ve aşağıdaki belirtilen eski malikin veya mevcut oturanın evine dönmeyerek, tazminatla tatmin edilmesine dair görüşler ileri sürebileceği de belirtilmiştir.⁵⁸ Buna göre:

1. Emlâkin hâlihazırda sahibinin ve/veya oturanının yerinde edilmiş kişi olması,
2. Yeni satın alınmış veya mirasçısının iyi niyetle satın almış olması,
3. Meskende önemli değişikliklerin yapılması, vakfa veya dinî müesseseler gibi kamu hizmeti kuruluşlarına tahsis edilmesi,
4. Hâlihazırda sahibinin ya da oturanın harp gazisi veya harp gazisinin mirasçısı veya malûl olması,

⁵⁰ “Set of Ideas on an Overall Framework Agreement on Cyprus (1992)”, *KKTC DSBA, agb*; “Set of Ideas on an Overall Framework Agreement on Cyprus (1992)”, *KKTC CA*, Dosya: BM Çözüm Plânları, Tarih: 1992; *Kıbrıs Sorunu ve Türkiye*, Siyasî ve Sosyal Araştırmaları Vakfı – SİSAV, İstanbul 1993, s. 11.

⁵¹ *Agb; agb*; *Kıbrıs Sorunu ve Türkiye, age*, s. 11.

⁵² *Agb; agb; age*, s. 11.

⁵³ *Agb; agb; age*, s. 11.

⁵⁴ *Agb; agb; age*, s. 11.

⁵⁵ *Kıbrıs Sorunu ve Türkiye, age*, s. 14.

⁵⁶ *Age*, s. 14.

⁵⁷ *Age*, s. 14.

⁵⁸ *Age*, s. 14.

JHS
130

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

5. Evin veya emlâkin toplumlararası çatışmaların kesif olduğu bölgede bulunması ya da her iki federe devlet tarafından güvenlik bölgesi olarak kabul edilen bölgede yer alması gerekmektedir.⁵⁹

Buna karşın Rumların, *dönüş* ve *mülk* edinme hakkının çoğunlukla Rumlara tanınmıyor olmasından dolayı oldukça memnun olduğu görülmüştür. Lakin bu hakkın, yaşanacak pratik güçlüklerle engellenmesine veya sınırlandırılmasına da karşı çıkmışlardır.⁶⁰ Ayrıca Rum tarafı, 1974'ten önce diğer toplumun idaresinde ikâmet eden veya mülk sahibi bulunan ve hâlen Kıbrıs'ta veya Kıbrıs dışında oturan her iki topluma mensup kişilerin, evlerine dönmek veya "1974 değeri + enflasyon"⁶¹ üzerinden 'tazminat'⁶² istemek ya da gerektiğinde evlerini 'kiralamak'⁶³ gibi seçeneklerinden herhangi birini seçme şansının olabileceği veyahut 1963 olaylarında sonra yerlerini değiştirmek zorunda kalan kişilerin veya mirasçılarının 'tazminat'⁶⁴ talebinde bulunabileceği ilk kez kabul etmiştir. Bundan hareketle Rum yönetimi, Türk makamlarınca verilen veya tahsis edilen 'tapuları/koçanları' tanımamakta ve buna ilişkin alınan kararları da geçersiz saymaktadır. Hâl böyle olunca 1974'ten bu yana, kendilerine Rum emlâkından 'tahsisler'⁶⁵ yapılan ve hâlen de bu emlâki elinde bulunduran Kıbrıslı Türklerin, *tazminat* hakkının olmaması gerektiğini savunmaktadırlar.

Aslında Rum tarafında göre *Fikirler Dizisi*'nde yer aldığı şekliyle Rum emlâkinin Türklerinkine oranı 11.5/1⁶⁶ olduğundan bu öneri kabul edilemezdir. Çünkü bu yöntem, onlara göre hiç de adil değildir. Ayrıca Rumlar, *yerleştirme* ve *rehabilitasyon* süresinin ötesinde, ek bir *moratoryuma* da ihtiyaç duyulmadığını belirtmişlerdir. Bunun dışında Rumlar, 1974 yılından önce *şiddete* başvuran kişilerin geri dönüşlerinin yasaklanması *insan hakları* açısından doğru olmadığını, bu alandaki kanunî düzenlemelerin ancak federal düzeyde olabileceğini savunmuşlardır. Gali ise Türklerin bu konudaki endişelerine kısmen katıldığını belirterek, raporunda hiçbir Kıbrıslı Türk'ün gerek 'konut', gerekse ekonomik bakımdan 'rehabilitate'⁶⁷ edilmeden yerinden edilmeyeceğini vurgulamıştır. Bunun dışında Gali, yerlerinden edilen kişilerle ilgili olarak Türk tarafının görüşlerini ayrıntılı bir şekilde yanıtlamış ve Türk tarafının ortaya koyduğu savların büyük bir kısmını da reddetmiştir.⁶⁸

Ne var ki BM Genel Sekreteri ile Güvenlik Konseyi, göçmenlerin *geri dönüş* ve *mülkiyet haklarını* tartışma konusu bile yapmaktan kaçınacağını açıklamıştır. Özellikle bunun *insan hakları* meselesi olduğuna dikkat çeken BM yetkilileri, kalıcı bir anlaşmanın imzalanabilmesi için bu ilkedden vazgeçmenin mümkün olamayacağını belirtmişlerdir. Gali ise ne kendisinin, ne de Güvenlik Konseyi'nin *geri dönüş* ve *mülkiyet hakkının* reddedilmesini, kısıtlanmasını veya bu konuyla ilgili olarak tartışma dahi yapılmasını hiçbir şekilde kabul etmeyeceğini açıklamıştır.⁶⁹ Hatta Denktaş'ın bu konuyu gündeme getirmeye çalıştığı bir sırada Genel Sekreter, bu konunun kapandığını hatırlatmış ve görüşülebilecek tek konunun, bu hakkın

⁵⁹ *Age*, s. 14.

⁶⁰ Halil Kepoğlu, *Kıbrıs Sorunu*, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1995, s. 62.

⁶¹ *Kıbrıs Sorunu ve Türkiye*, *age*, s. 14.

⁶² *Age*, s. 14.

⁶³ *Age*, s. 14.

⁶⁴ *Age*, s. 14.

⁶⁵ *Age*, s. 14.

⁶⁶ *Age*, s. 14.

⁶⁷ "Rum Tavizleri Resmîleşiyor", *Simerini*, 26 Ağustos 1992, s. 5; "RBB", *TAKA*, 26 Ağustos 1992, s. 5.

⁶⁸ "Gali'nin Raporu ve Rum Yönetimi", *Fileleftheros*, 26 Ağustos 1992, s. 2; "RBB", *TAKA*, 26 Ağustos 1992, s.

2.

⁶⁹ "Genel Sekreter'in Tutumu", *Fileleftheros*, 30 Ekim 1992, s. 2; "RBB", *TAKA*, 30 Ekim 1992, s. 2.

JHS

131

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

uygulanmasında karşılaşılabilecek “pratik zorluklar ve onların nasıl aşılacağı”⁷⁰ olması gerektiğini belirtmiştir. Bunun üzerine Vasiliu, güneyde ev bırakan Türklerin, bu evlerine geri dönebileceklerini belirtmiştir.⁷¹ Hâl bu merkezde olunca Türk göçmenlerin aynı bölgede kalma veya Türk kesimine taşınma seçeneklerinden herhangi birini seçebileceği kararlaştırılmıştır. Ancak bu kişilerin rehabilite edilmesi veya uygun bir şekilde tazmin edilmesi gerekeceğinden, tarafların bu konu üzerinde müzakere yapması istenmiştir. Bu sırada Genel Sekreter Gali, hazırlamış olduğu haritayı kabul etmesi için Denктаş’a baskı yapmamış ve bu haritanın, sadece Türkler tarafından kabul edilip edilemeyeceğini sormuştur. Denктаş ise verdiği cevapta %29’u⁷² kabul edebileceğini, ancak bu konunun Türk tarafının görüşmeye hazır olmadığını açıklamıştır. Zira bu haritayla birlikte 40 bin⁷³ Türk’ün göç etmek zorunda kalacağını belirten Denктаş, bu konunun toplum bazında infiale neden olacağı için de şimdilik görüşülmemesi gerektiğini ifade etmiştir.

Vasiliu, Denктаş’ın ifade ettiği 40 bin kişinin içinde “sömürgecilerin”⁷⁴ bulunup bulunmadığını sormuştur. Hâl böyle olunca Gali, Denктаş’a bağımsız bir komitenin gözetiminde ‘nüfus sayımının’⁷⁵ yapılmasını önermiştir. Denктаş ise KKTC’nin egemenlik ilkesini yok saydığı için bu öneriyi kabul etmemiştir. Bundan dolayı taraflar arasındaki müzakereler tekrar sekteye uğramıştır. Bunun üzerine Gali, yeni bir rapor hazırlayarak 23 Kasım 1992 tarihinde Güvenlik Konseyi’ne sunmak zorunda kalmıştır. Gali, sunulan raporda iki tarafın kapsamlı bir anlaşmanın parçası olan *toprak ayarlamasıyla* ve bunun sonucunda etkilenecek Türklerin yeniden ‘*iskâni ve rehabilitasyon edilmesiyle*’⁷⁶ ilgili olarak bir an önce fizibilite çalışmalarının başlatılmasının gerekliliğine işaret etmiştir. Bu yüzden Gali, tarafların azami şekilde işbirliği yapmasını istemiştir.

Hazırlanan ‘*Güven Artırıcı Önlemler*’ paketi ise *Maraş*’ın BM Barış Gücü’nün denetimine bırakılmasına, Fikirler Dizisi’ne uygun olarak başta *Güzelyurt* olmak üzere Rumlara toprak vermesine ve kalan Türk toprakları üzerinde Rum nüfusunun yeniden yerleştirilmesine yönelik bir plân olduğu görülmüştür.⁷⁷ Bu yüzden Rumlara devredilecek bölgede oturacak Türklerle, buralara dönecek Rumların “*tatmin edici bir şekilde yerleştirilmesine veya desteklenmesine*”⁷⁸ önem verileceği belirtilmiştir.

Sonuç olarak bu göçün, kurulması düşünülen Türk federe devletinin ekonomisine, sosyal yapısına ve psikolojik dünyasına birtakım olumsuz etkileri olacağı açıktır. Ne var ki Gali plânında, buna dair herhangi bir unsura veya ortaya çıkacak yüksek meblağın nasıl karşılanacağına dair herhangi bir açıklama tespit edilmiş değildir. Bundan da anlaşılıyor ki, Gali haritası uygulandığı takdirde, toprak düzenlemesi sonucunda yerlerinden edilecek Türklerin sayısının dikkate alınmadığı veya iyice hesaplanmadığı anlaşılmaktadır. Hatta 50 bin kadar Türk’ün yerlerinden edileceği ile ilgili hususa fazlaca önem verilmediği görülmüştür. Bu konuyla ilgili olarak sadece “*toprak düzenlemesinden etkilenecek kişilerin, hâlen yaşadıkları yerlerde kalma veya kendi toplumlarının yönetimindeki yerlere gitme hakkına sahip*

⁷⁰ *Agg*, s. 2; *agb*, s. 2.

⁷¹ *Agg*, s. 2; *agb*, s. 2.

⁷² “New York’ta Çarpıcı Gelişme ve Çöküş”, *Simerini*, 6 Kasım 1992, s. 1; “RBB”, *TAKA*, 6 Kasım 1992, s. 1.

⁷³ *Agg*, s. 1; *agb*, s. 1.

⁷⁴ *Agg*, s. 1; *agb*, s. 1.

⁷⁵ *Agg*, s. 1; *agb*, s. 1.

⁷⁶ “Report of The Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus”, *Security Council*, 23 November 1992, 67 madde; “Vasiliu’ya Seçim Hediyesi”, *Kıbrıs*, 22 Kasım 1992, s. 12-13.

⁷⁷ Şükrü S. Gürel, *Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993, s. 114.

⁷⁸ Ahmet C. Gazioğlu, “Fikirler Dizisinde Neler Var, Neler Yok-İ”, *Kıbrıs Mektubu*, C.10, S.3, Mayıs 1997, s. 17.

JHS

132

*History
Studies*

*Volume 7
Issue 3
September
2015*

olacakları”⁷⁹ dile getirilmiştir. Kaldı ki “*toprak düzenlemelerinden etkilenecek kişilerin, yeniden yerleştirilmesi için gerekli tüm düzenlemeler, yerleştirme işi başlamadan önce tatmin edici bir şekilde yapılacağı*”⁸⁰ ifade edilmişse de bununla ilgili olarak hiçbir somut öneri de dile getirilmemiştir. Bir başka deyişle Gali haritasına göre 50 bin Türk’ün, yaşamlarını Rum yönetimi altındaki bölgede sürdürmeyi isterlerse, adadaki Türklerin durumunun ne olacağı belli değildir.

Aslında BM’nin Kıbrıs eski Özel Temsilcisi hüviyetindeki Hugo Gobi’nin de ifade ettiği gibi, *Gali Fikirler Dizisi*’nde özellikle Rum göçmenlerin evlerine dönmesiyle ilgili olarak birçok çelişki vardır.⁸¹ Hatta Gobi, göze alınmayacak birçok ‘*riskleri*’⁸² taşıdığı için bu plânın uygulanamayacağından söz etmektedir. Zira bu plânın uygulanması halinde Türk ve Rum topluluklarındaki muhalif grupların veya meseleye müdahil olan Türkiye ve Yunanistan’ın çatışması gündeme gelebilecektir. Dolayısıyla bu durum, Doğu Akdeniz’de ciddi bir çatışma alanına dönüştürebilecektir.⁸³ Hâl böyle olunca Rumların “*tüm göçmenler evlerine dönsün*”⁸⁴ isteği büyük ölçüde geçersiz olduğu görülmüştür. Ancak bu görüşün, pratik nedenlerden çok duygusal nedenlere dayandırıldığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla Angelides’in de dediği gibi *göçmenlerle* ilgili kriterler, “*duygusal*” olmaktan ziyade değil, daha çok “*tarafsızlıkla*” belirlenmesi gerekecektir.⁸⁵ Aslında Gali Plânı’nda en önemli unsurlarından bir diğeri ise yerlerinden edilen veya göç eden mültecilerin tekrar eski yerlerine dönmesidir. Bundaki temel amaç, göçmenlerin eski evlerine geri dönmesi ve Kıbrıs’ın, eskiden olduğu gibi *çok kültürlü ve çok dinli* yapısına tekrardan kavuşturulmasıdır. Ancak bugüne kadar göçmenlerin eski yerlerine dönmesi noktasında önemli bir başarı elde edilmiş değildir. Ne var ki BM plânında, ilk kez yer değiştirenlerle ilgili belirli kriterler ifade edilmeye başlanmıştır. Böylece tarafların, yeniden bir araya gelerek, yaşamlarına fırsat verilmesi amaçlanmıştır.

2. Gali Fikirler Dizisi’ne Göre Yerleşikler Meselesi:

Kıbrıs’ta, tarafların çözüme ulaşması durumunda, ortaya çıkacak en önemli meselelerden birisi de Türkiye’den gelen göçmenlerdir.⁸⁶ Kıbrıslı Rumlar ise Türkiye’den 50.000 Türk’ün kuzeye gelip yerleştiğini iddia etmektedirler.⁸⁷ Bu insanlara da “*settlers=yerleşikler*”⁸⁸ adını vermektedirler. Hâlbuki Kıbrıslı Türkler, bu durumu daha farklı bir şekilde değerlendirmektedirler. Her şeyden önce Kıbrıs Türk toplumunun 1974’ten sonra ekonomik yaşantısında birtakım aktivitelerin hız kazanması gerektiğinden, ‘*insan gücüne*’⁸⁹ ihtiyacı olmuştur. Bu gücü de en kısa yoldan, bir başka deyişle Türkiye’den tedarik ederek gidermeye çalışmışlardır.⁹⁰ Aslında Kıbrıs Türk halkı, Türkiye’den gelen bu insan gücünü özellikle

⁷⁹ “Set of Ideas on an Overall Framework Agreement on Cyprus (1992)”, *KKTC DSBA, agb*; “Set of Ideas on an Overall Framework Agreement on Cyprus (1992)”, *KKTC CA, agb*.

⁸⁰ *Agb; agb*.

⁸¹ Hugo Gobi, *Rethinking Cyprus*, Tel-Aviv University Press, Tel-Aviv, 1993, s. 48.

⁸² Gobi, *age*, s. 48.

⁸³ Michael Moran, *Sovereignty Divided Essays on the International Dimensions of the Cyprus Problem*, CYREP, Nicosia 1998, s. 78.

⁸⁴ Stavros Angelides, “İki Olumlu Oy”, *Fileleftheros*, 11 Ağustos 1991, s. 11.

⁸⁵ Angelides, *agm*, s. 11.

⁸⁶ Alexis Heraclides, *Yunanistan ve Doğudan Gelen Tehlike Türkiye Türk-Yunan İlişkilerimde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları*, Çev. Mihalis Vasilyadis ve Herkül Millas, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, s. 278.

⁸⁷ Glafkos Clerides, *Cyprus: My Deposition*, Vol. IV., Alithia Publishing Co. Ltd., Nicosia 1991, s. 105.

⁸⁸ Clerides, *age*, s. 105.

⁸⁹ Mehmet Ali Birand, *Diyet: Türkiye ve Kıbrıs Üzerine Pazarlıklar (1974-1980)*, 5. Baskı, Milliyet Yayınları, İstanbul 1986, s. 85-86.

⁹⁰ Mehmet Hasgüler, *Kıbrıs’ta Enosis ve Taksim’in İflası*, Özgür Üniversite Yayınları, Öteki Yayınevi, Ankara 1998, s. 130.

JHS
133

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

tarımda, küçük sanayi işletmelerinde, inşaat ve hizmet sektöründe değerlendirdiği görülmüştür. Şimdiki durumda ise bu gücün, küçük ve orta ölçekli iş kollarına dönüştüğü gözlemlenmiştir.

Bunun istinaden adadaki Türk yetkililer, Türkiye'den gelen iş gücünün sayısını 17.000⁹¹ olarak göstermektedirler. Hâlbuki İngiltere'nin Avam Kamarası'nın Dışişlikler Komitesi⁹² de dahil olmak üzere, birçok yabancı gözlemcinin belirttiğine göre KKTC'de yaklaşık 35.000⁹³ yerleşik statüsünde 'Türkiyeli Türk' bulunmaktadır. Aslında Türkiye'den Kuzey Kıbrıs'a aktarılan nüfus, ilkin politik bir kararla gerçekleştirilmiştir. Birand'a göre karardan kısa bir süre sonra Türk Dışişleri Bakanlığı bir yönetmelik hazırlamış ve üzerine "Gizli" damgasını vurarak, sistemi çalıştırmaya başlamıştır.⁹⁴ Özellikle 2 Mayıs 1975 tarihli ve 60 sayılı yönetmelik gereği, "Kıbrıs'ın Türk bölgesindeki iş gücü açığının Türkiye'den gönderilecek işgücü ile kapatılması"⁹⁵ hedeflenmiştir. Böylece Türkiye'den gelen göçmenler, ilk kez 1976 yılında adaya ayak basmışlardır.⁹⁶ Dolayısıyla bu göçmenler ve onların evlatları, yaşamlarını o günden bu yana adada sürdürmektedirler. Ne var ki Türkiye'den gelen göçmenlerin iyi bir amaç için geldiği bilinse de daha sonraları buraya gönderilen nüfusun kontrolü hiçbir şekilde yapılmadığı için birtakım sıkıntılar yaşanmıştır. Özellikle 1976 yılından sonra 'mevsimlik işçi'⁹⁷ statüsünde çalışmak amacıyla, Anadolu'dan gelen kişiler, adanın politik, ekonomik, kültürel ve sosyal yapısına ayak uydurmakta zorlanmışlardır. Gelenlerin sosyal ve kültürel yapısı "Türkiye ortalamasının altında"⁹⁸ olması, beraberinde birçok sosyal ve kültürel çatışmayı da beraberinde getirmiştir. Bir başka deyişle 1974'ten sonra gelenlerle, 1571'de gelenlerin ne ölçüde uyuşabileceği, sosyolojik olarak hiç dikkate alınmamıştır.⁹⁹ Zaten ada tarihinin son yüz yıllık dilimi içinde en büyük tahribatın nüfus yapısı üzerinde olduğu bilinirken, Türkiye'den getirilen işgücünün nelere yol açabileceğini düşünülmemesi ciddi bir eksikliklerdir.¹⁰⁰ Bu amaçla tıpkı 1571'den sonra olduğu gibi, "mevsimlik işçi göçü" adı altında Anadolu'dan nüfus aktarımı teşvik edilmiştir. Ne var ki 1571'de uygulanan sistem gereği,¹⁰¹ gönderileceklerin seçiminde gösterilen dikkat ve itina,¹⁰² nedense bu sefer gösterilmemiştir.

Bu durumda adaya, işe yarayacak, üretim ve güvenliğe katkı sağlayacak *ehil* ve *nitelikli* insanlar değil, salahiyeti olmayan, avare, sosyal ve kültürel düzeyi düşük birçok insan gönderilmiştir.¹⁰³ Kaldı ki Türkiye, adadaki Türklerin sosyal özelliklerini uygun insan göndermekten ziyade, sosyal ve kültürel doku uyuşmazlığına yol açan birçok insanın göndermesine yol açmıştır. Hatta adaya, belli bir zaman sonra her isteyen gidebilmiştir. Ne var ki adaya 1571'de gelenlerden bile 'iyi huylu'¹⁰⁴ olduğuna dair iki kefilin şahadeti aranmıştır.

JHS
134

*History
Studies*

*Volume 7
Issue 3
September
2015*

⁹¹ Necatigil, *age*, s. 139.

⁹² *The Foreign Affairs Committee of The House of Commons in The Great Britain*, Report of 7 May 1987.

⁹³ Clerides, *age*, s. 105; Necatigil, *age*, s. 139.

⁹⁴ Birand, *age*, s. 87.

⁹⁵ Özker Özgür, *Kıbrıs'ta Demokrasi Bunalımları*, Cem Kitapevi, İstanbul 1992, s. 326.

⁹⁶ Özgür, *age*, s. 306.

⁹⁷ Hüseyin Mümtaz, "Türkiye-Kıbrıs İlişkilerinin Politik Mantığı ve Sonuçları (1571-1998)", *Proceedings of The Second International Congress for Cyprus Studies 24-27 November 1998*, Vol. II, Eastern Mediterranean University Congress for Cyprus Studies Publications, Gazimağusa 1999, s. 151.

⁹⁸ Mümtaz, *age*, s. 151.

⁹⁹ Tamçelik, *agt*, s. 851.

¹⁰⁰ Tamçelik, *agm*, s. 209-256.

¹⁰¹ Ömer L. Barkan, "Osmanlı İmparatorluğunda İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.11-15, 1950-1954, s. 256-258.

¹⁰² Hasgüler, *agm*, s. 130.

¹⁰³ Mümtaz, *agm*, s. 161.

¹⁰⁴ Barkan, *agm*, s. 257.

Özellikle 1976 yılında sonra adaya gönderilenler, herhangi bir ‘rehabilitasyona’ tâbi tutulmamışlardır.¹⁰⁵ Zaten rehabilitasyon çerçevesinde yardım alanların pek çoğu, uzun vadeli krediyi amacının dışında kullanmış, üretim için verilen büyük ve küçük baş hayvanları satmış, tarla veya arazileri devretmiş ve parasını cebine koyduktan sonra Türkiye’ye geri dönmüştür. Aslında bu konuda başlangıçtan itibaren yapılan stratejik hata, sonraki yıllarda su yüzüne çıkmış ve her iki grup arasında ayrılıkların doğmasına neden olmuştur. Bu hususla ilgili olarak siyasî kamplaşmaların olması, ayrı birçok partilerin kurulması, farklı dernek ve kulüplerin ortaya çıkması buna örnektir. Bir başka deyişle 1974 göçmenleri, Kıbrıslı Türklerde *ayrı* ve kendilerine *mahsus* olarak bir çatı altında toplanmayı tercih etmişlerdir. Hatta Türkiye’deki birçok *sosyal anemi*,¹⁰⁶ Kıbrıs Türk toplumu içinde de yaşanmaya başlanmıştır. Buna karşın Türkiye’den Kıbrıs’a gelenler, KKTC ekonomisine yapısal olmasa da işgücü açığını kapatması açısından büyük hizmeti olduğu da unutulmamalıdır.

KKTC’de 1996 nüfus sayımına göre 200.587 kişi yaşadığı tespit edilmiştir.¹⁰⁷ Bunun %82’si Kıbrıs kökenli Türklerden (164.460 kişi) ve %15’i de Türkiye’den gelen Türklerden (30.088 kişi) oluşmaktadır.¹⁰⁸ Aslında yapılan araştırmalara göre adada doğan Türklerinin genel nüfusu, tahminen %68.5 kadardır.¹⁰⁹ Bir de Kıbrıs’a 1974’ten sonra gelenlerin ve onların çocukları ile birlikte nüfusları yaklaşık 30.702 kişi olduğu hesaplanmıştır.¹¹⁰ Pek tabii ki bunların içinde üniversite öğrencileri, resmi olarak çalışmaya gelenler, asker aileler ve ara sıra çalışmaya gelen işçiler de bulunmaktadır. Dolayısıyla adada bu türden insanları, Kıbrıslı Türklerden ayırmak oldukça zordur. Bundan hareketle adaya gelen *Türkiyelilerin* veya belgelerde geçen ifadesiyle ‘*yerleşiklerin*’ ve onların çocuklarının tahmini nüfusu 40.000 kadar olduğu düşünülmektedir.¹¹¹ Bu yüzden Dodd’un da ifade ettiği gibi Kıbrıslı Rumların bu konudaki iddiaları yersiz ve mesnetsizdir.¹¹² Çünkü Rumlar, Türkiye’nin *90.000 kişiyi*¹¹³ Kıbrıs’a göndererek, ada nüfusunun oluşumunu ve Kıbrıslı Türklerin sosyal ve kültürel yapısını bozduğunu iddia etmektedirler. Özellikle uluslararası kuruluşların nezdinde, yeni bir nüfus sayımının yapılmasını istemektedirler. Nitekim 2011 yılında uluslararası gözlemcilerin gözetiminde bu sayım yapılmış ve ifade edilen rakamların gerçekçi olmadığı ortaya çıkmıştır.¹¹⁴

Aslında Rumlar, bu soruna *politik* olarak yaklaşmışlardır. Zira KKTC’deki nüfus artışının sebebi, onlara göre bir başka nedene dayanmaktadır. Onlara göre bu artışın, işgücünü değerlendirmek veya yaşamak amacıyla diğer ülkelere göç eden fakir işçilerle ilgisi yoktur. Aksine onlar, Türkiye’nin adanın demografik yapısını *bozmak* veya *değiştirmek* amacıyla yaptığı bilinçli bir politikanın sonucu olarak görmektedirler. Böylesi bir değişikliğin sonuçları ise her iki toplum için de yıkıcı olacağını ifade etmektedirler. Dolayısıyla Rumlara göre Kıbrıs, yabancıların çiftliği olmamalıdır. Aslında Rum görüşünü, en iyi şekilde ifade eden Triantafillides’in bizzat kendisidir. Zira Triantafillides, adanın “*kanunsuz göçmenler veya sömürgecilerle*”¹¹⁵ dolu olduğunu iddia etmektedir. Esasında Triantafillides’e göre Kıbrıs,

¹⁰⁵ Mümtaz, *agm*, s. 161.

¹⁰⁶ Bu konuyla ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz... Mümtaz, *agm*, s. 161.

¹⁰⁷ Clement H. Dodd, *The Cyprus Imbroglio*, Huntingdon: The Eothen Press, London 1998, s. 1.

¹⁰⁸ Dodd, *age*, s. 1.

¹⁰⁹ *Age*, s. 1.

¹¹⁰ *Age*, s. 1.

¹¹¹ *Age*, s. 2.

¹¹² *Age*, s. 2.

¹¹³ *Age*, s. 2.

¹¹⁴ KKTC’deki genel nüfus sayımının sonuçları açıklanmış ve adada yaklaşık 300.000 Kıbrıslı Türk’ün yaşadığı belirlenmiştir.

¹¹⁵ “Türkiye Göçmenleri”, *Fileleftheros*, 15 Eylül 1994, s. 3; “RBB”, *TAKA*, 15 Eylül 1994, s. 3.

JHS
135

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

sadece Rumların, Türklerinin ve onların çocuklarının ortak vatanıdır. Dolayısıyla adadaki yabancı unsurların mutlak surette ayıklanması gerektiğini belirtmiştir.

Bundan da anlaşılmalıdır ki, Türkiye'den gelen yerleşikler/göçmenler konusunda her iki tarafın ikna edilmesi mümkün görünmemektedir. Bir başka deyişle Rum liderliğinin isteği, *Türkiyeli* nüfusun adadan bir an önce gitmesidir. Hatta bu yüzden ortaya çıkacak zorlukların, politik ve ekonomik kararlılıkla aşılabileceğini ifade etmektedirler. Aslında Rum tarafının yapmak istediği şey, bütün ada sathında, 'Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliğini sağlayan demokrasinin kurulmasıdır.¹¹⁶ Şimdiki aşamada bunu engelleyen şey, adanın 'de facto' olarak bölünmesidir. Onlara göre bu bölünmüşlük, Kıbrıs'ta 35 bin kişilik bir "işgal ordusunun"¹¹⁷ ve Türkiye'den "kanunsuz"¹¹⁸ bir şekilde getirilip, adaya yerleştirilen 90 bin "sömürgecinin"¹¹⁹ varlığından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden Rumlar, 1975 yılından başlayarak, adada Türk kuvvetlerinin ırk ayırıcılığı yaptığını ileri sürmektedirler.¹²⁰ Buna karşın Türkiye, ırk ayırıcılığını bizzat Rumlar tarafından yapıldığını iddia etmektedir. Sonuçta BM Komitesi, bu iddiaları incelemeye karar vermiş ve 3 Ağustos 1978 tarihinde, "ırkî ayırıcılığa dayalı herhangi bir sorunun bulunmadığı"¹²¹ yönündeki kanaatini açıklamıştır. Ancak Rum yönetimi, bununla ilgili tezini 1980 yılında tekrardan dile getirmiş ve Türkiye'den gelen göçmenlerin, ada nüfusunun etnik yapısını değiştirdiğini ileri sürerek, yeniden Komite'ye başvurmuştur. Bunun üzerine Komite, 11 Nisan 1980 tarihinde, durumu tekrar incelemeye karar vermiştir. Komite, yaptığı incelemeden sonra bu kez Rumları haklı bulmuş ve bununla ilgili olarak bir karar almıştır.¹²² Bundan dolayı Türk yetkililer, bu duruma hukukî veçe kazandırabilmek için 1983'te ilân edilen KKTC Anayasası'nın 67. maddesindeki 'Yurttaşlık Yasası'na, bir dizi hukukî kriter koymaya karar vermiştir. Buna göre babası veya annesi KKTC yurttaşı olan ve 15 Kasım 1983 tarihinden sonra Kuzey Kıbrıs'ta doğan herhangi bir çocuk, KKTC yurttaşı olduğuna, 15 Kasım 1983 tarihinden sonra KKTC yurttaşı olmayan ana veya babanın, KKTC'de doğan çocuklarının yurttaşlığa alınması, uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak yasa ile düzenlenmesine karar verilmiştir.¹²³ Dolayısıyla Rumların tezi üzerine değiştirilen yurttaşlık yasa, KKTC yurttaşı veya Kıbrıslı Türk anne veya babadan olan, bir başka deyişle doğum yoluyla kazanılan yurttaşlıktan hiç kimse çıkartılmamıştır. Aslında bu durum, Rum tarafını daha da rahatsız etmiştir. Çünkü onlara göre bu yasa, Kıbrıs'ın geleceği ve Rum çocuklarının istikbali, "Türk askerlerinin ve göçmenlerin ipoteğine"¹²⁴ bırakılmıştır.

Dünya kamuoyundan gelen tepkiler üzerine, bu işin daha kapsamlı ve daha programlı olmasına karar veren Türk yetkililer, "Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC Arasında İşgücü Anlaşması"nın¹²⁵ (9 Mart 1987) imzalanmasına karar vermişlerdir. Buna göre KKTC'nin ihtiyaç duyduğu işgücünün, Türkiye'den karşılanması kararlaştırılırken, Kuzey Kıbrıs'a gelen emek sahibi kişiler, bu anlaşmaya dayandırılarak istihdam edilmeye başlanmıştır.

¹¹⁶ Tamçelik, *agt*, s. 853.

¹¹⁷ "AB, Kıbrıs ve İngilizler", *Vima*, 27 Nisan 1994, s. 4; "Kıbrıs Rum Basını Özetleri (KRBÖ)", *TAKA*, 27 Nisan 1994, s. 4.

¹¹⁸ *Agg*, s. 4; *agb*, s. 4.

¹¹⁹ *Agg*, s. 4; *agb*, s. 4.

¹²⁰ İsmail Soysal, *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları (1945-1990)*, Cilt: II, TTK Yayınları, Ankara 1991, s. 178.

¹²¹ Soysal, *age*, s. 178.

¹²² *Age*, s. 178.

¹²³ Necatigil, *age*, s. 186.

¹²⁴ "Sampson'un Son Açıklamaları - V", *Yeni Kıbrıs*, Temmuz 1987, s. 28.

¹²⁵ "Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında İşgücü Anlaşması, 9 Mart 1987 Tarihli Antlaşma", *KKTC Cumhuriyet Meclisi Arşivi*, Dosya: Anlaşmalar, Tarih: 1987; *The Turkish Cypriot Yearbook of International Relations*, The United Nations Association of Northern Cyprus, Gelişim Yayınları, İstanbul 1987, s. 108-111.

JHS
136

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

Bunun üzerine Başpiskopos Hristostomos, Rum hükümeti nezdinde birtakım girişimlerde bulunmuştur. Zira Hristostomos'a göre Rum lideri Vasiliu, Yunan Başbakanı Papandreu'ya başvurarak, bu meseleyi gündeme getirmesini ve göçmenler için "BM'den özel bir karar çıkartılmasını"¹²⁶ istemiştir. Aslında ona göre özellikle de BM Şartı'nda, adadaki göçmenlerin mevcudiyetini veya Kıbrıs'a 'göçmen ithalini yasa dışı' ilân edebilecek birçok kurallar bulunmaktadır. Dolayısıyla denilebilir ki, Rumların bütün tezi, adanın demografik yapısının kendi lehlerinde korunmasına ve bütün 'Anadolu kolonistlerinin' adayı terketmesine üzerine dayanmaktadır.¹²⁷ Bir başka deyişle Rumlar, ülkenin demografik yapısını değiştiren ve Kıbrıs için güvenlik riski oluşturan "Türkiyeli yerleşiklerin"¹²⁸ bir an önce adadan gönderilmesine yoğunlaşmıştır. Aslında Rum yönetiminin endişeleri, toplumsal ve güvenlik açısından kaynaklanmaktadır. Çünkü onlara göre Türkiye'den Kuzey Kıbrıs'a ciddi ve sürekli bir nüfus akışı olmaktadır. Hatta bu akış devam ederken, Kıbrıslı Türklerin adadan kaçtığı dile getirilmiştir.

Aslında Rumlar, KKTC'nin her yönü ile "vilayetleştirildiğini", bir başka deyişle "kolonyalleştirildiğini"¹²⁹ dile getirmişlerdir. Bunun üzerine Rum Ulusal Konseyi, 27 Ocak 1989 tarihinde oy birliği ile bir karar almış ve Denктаş'a sunulan bir belgeyle, "Türkiyeli yerleşiklerle"¹³⁰ ilgili önerilerde bulunmuştur. Bu belgede, Türkiyeli göçmenlerin adadan çekilmesi konusunda Rum tarafının herhangi bir tavır değişikliği içinde olmadığı ve çekilme işleminin, "geçici hükümet kurulmadan önce tamamlanması"¹³¹ gerektiği üzerinde durulmuştur. Aslında Rum tarafının toplumsal açıdan endişesi, Rum göçmenlerin evlerine ve yurtlarına geri dönmelerinden ziyade, Kuzey Kıbrıs'ın Türkiye'den gelen göçmenlerle doldurulması ve bunun sonucunda Rumların zamanla adadan uzaklaştırılması noktasında düşümlenmiştir.¹³² Güvenlik açısından ise endişeleri, Kıbrıs Cumhuriyeti topraklarının %36.5'inin¹³³ Türkiye tarafından "işgal ve istila"¹³⁴ edilmesiyle ilgilidir. Dolayısıyla Rumlara göre adadaki iç ve dış tehlikeleri ortadan kaldıracak tek yolun, 'Kıbrıslı olmayan bütün kuvvetlerin' ve 'göçmenlerin' çekilmesini sağlamakta geçmektedir. Bunun için de adadaki yerleşiklerin geri gönderilmesini¹³⁵ ve bunun için de belli bir programın hayata geçirilmesini istemektedirler.

Ne var ki Türk tarafı aynı görüşte değildir. Özellikle KKTC lideri Denктаş, bu görüşe şiddetle karşı çıkmaktadır. Zira Denктаş'a göre bir devlet, yurtdışından göçmen kabul ederken, kendi ekonomisini göz önünde bulundurmasından tabii bir şey yoktur.¹³⁶ Dolayısıyla Denктаş, KKTC'nin yaptığını devletler hukuku prensiplerine uygun olarak değerlendirmiştir. Bir başka deyişle Türk tarafı, Kıbrıs Türk ekonomisinin ihtiyaç duyduğu alanlardaki iş gücünü

¹²⁶ "Başpiskoposla Söyleşi", *Fileleftheros*, 2 Ekim 1988, s. 7.

¹²⁷ "Türk İşgalciler", *Le Republica in Lorrain*, 16 Kasım 1988, s. 1; "Rum Liderlerinin Demeçleri Klerides – 2 (1978-1993)", *KKTC CA*, Dosya: Rum Liderlerinin Demeçleri, Tarih: 1994.

¹²⁸ "Kıbrıs Rum Tarafının Kıbrıs Sorununun Çözümü ve Federal Cumhuriyetin Kurulmasına İlişkin Genel Mahiyetteki Önerileri - 30 Ocak 1989", *KKTC CA*, Dosya: Rum Önerileri, Tarih: 1989.

¹²⁹ Özgür, *age*, s. 327.

¹³⁰ "Rum Önerilerinin Niteliği", *Simerini*, 28 Ocak 1989, s. 49; "RBB", *TAKA*, 28 Ocak 1989, s. 49; "Rum Ulusal Konseyi Kararları - 1989", *KKTC CA*, Dosya: Rum Ulusal Konseyi Kararları, Tarih: 1989.

¹³¹ *Agg*, s. 49; *agb*, s. 49; *agb*, s. 49.

¹³² *Kıbrıs Sorunu: Gelişmeler ve Görüşmeler*, Siyasî ve Sosyal Araştırmaları Vakfı – SİSAV Dışişleri ve Savunma Araştırma Grubu, SİSAV Yayınları, İstanbul 1990, s. 49.

¹³³ KKTC toprakları Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliğinde sayıldığı için bu rakam zikretmişlerdir.

¹³⁴ *Kıbrıs Sorunu: Gelişmeler ve Görüşmeler*, s. 49.

¹³⁵ "Kıbrıs Rum Tarafının Kıbrıs Sorununun Çözümü ve Federal Cumhuriyetin Kurulmasına İlişkin Genel Mahiyetteki Önerileri - 30 Ocak 1989", *KKTC CA*, *agb*.

¹³⁶ "KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denктаş'ın 12 Nisan 1989'da Belçika Senatosu'nda Yaptığı Konuşma", *KKTC CA*, Dosya: KKTC Cumhurbaşkanı R.R. Denктаş'ın Konuşmaları, Tarih: 1992.

JHS
137

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

karşılama için göç kabul ettiğini açıklamıştır.¹³⁷ Kaldı ki Kıbrıs'a gelen bu insanlar, özellikle Kıbrıslı bir Türk ile evlendiği veya yasaların öngördüğü süre içinde adada kaldığı sürece, “*tabiiyete geçme hakkı*”¹³⁸ tanınmıştır. Tıpkı her ülkede olduğu gibi KKTC’de de bu durum yaşanmıştır. Ancak Denktaş’a göre Rumların ifade ettiği gibi KKTC’de 65 bin “*yerleşik nüfus*”¹³⁹ bulunmamaktadır. Zaten Türk tarafı, bu rakamın Rumlar tarafından kasıtlı olarak ortaya atıldığı görüşündedir. Çünkü Kıbrıs Türk ekonomisi, bu kadar kişiyi istihdam edebilecek veya taşıyabilecek güçte değildir. Bunun üzerine Denktaş, karşı atağa geçerek, adanın bizzat Rumlar tarafından Yunanlı *yerleşiklerce* doldurulduğunu ve 1963’ten itibaren Yunan Alayı’nda hizmet görenlere “*tabiiyet*”¹⁴⁰ verilerek, Kıbrıs’a yerleştirildiklerini belirtmiştir. Esasında bu konudaki Türk görüşü, 1974 müdahalesinde çifte pasaportlu olan Yunanların yakalanmasından kaynaklanmaktadır. Bu görüşe göre Rumlar, Kıbrıs’a 120.000¹⁴¹ Yunan vatandaş yerleştirmişlerdir. Özellikle toplumlarası görüşmelerde Denktaş, bu görüşü dile getirirken, Vasiliu da bu bilgiyi reddetmemiş, ancak rakam için “*o kadar da değil*”¹⁴² demiştir. Gerçi tam olarak bu rakam açıklanmamışsa da bu rakamın afakî olabileceği düşünülmektedir. Fakat Rumlar için buradaki temel mesele, Kıbrıslı Türklerin ada Rumlarının karşısında *azınlık* durumunda kalmasının yanı sıra Türkiye’den getirilen göçmenlerin sürekli olarak artması karşısında Kıbrıslı Türklerin kendi bölgesinde azınlık durumuna düşürülmesi veya kültürel kimliğinin kaybolmasıdır.¹⁴³ Dolayısıyla Rumların, Kıbrıs’ta bir an önce çözüm bulunması için ısrar etmesindeki sebeplerden birisi de budur. Çünkü Türkiye’den getirilen *yerleşiklerin* sayısının giderek artması, ne Rumlara, ne de Türklere kazanç getireceğine inanmaktadırlar.¹⁴⁴ Aslında bu görüşü, Vasiliu gibi, AKEL Genel Sekreteri Dimitri Hristofyas da desteklemiştir. Özellikle Hristofyas, “*Kıbrıslı Türkler, yok olma veya ‘Kıbrıslı’ toplum olma niteliğini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya*”¹⁴⁵ bulunduğunu ifade ederken, Kıbrıs Türk toplumu içinde ve başını CTP’nin çektiği modernist gruplar da ister ‘*göçmen*’ olsun, ister ‘*işgücü*’¹⁴⁶ olsun, Türkiye’den insan getirilmesine karşı olduklarını dile getirmişlerdir.

Bundan hareketle Rumlar, *yerleşikler* konusunun adayı *sömürgeleştirme* faaliyetine dönüştüğünü belirterek, Avrupa Konseyi’ne başvurmuşlardır. Bunun üzerine Avrupa Konseyi Parlamentosu’nun Konsey Başkanlığı, Anadolu’dan “*sömürgeci*” taşındığını ve “*işgal*” altındaki bölgenin demografik karakterinin değiştirildiğini belirten bir kararı onaylamıştır.¹⁴⁷ Ayrıca Konsey Başkanlığı, bu konunun ‘*Göç, Göçmenler ve Demografik Özel Komitesi*’ne havale edilmesini de kararlaştırmıştır. Böylece Kıbrıs’ta taraflar arasında ciddi bir mesele olan *yerleşikler* konusu gündeme gelmiş ve araştırma yapmak üzere ilk kez *Avrupa Konseyi* gibi uluslararası bir kuruluşa görev verilmiştir. Konsey, kısa bir süre sonra kararını açıklamış ve

¹³⁷ Halil Sadrazam, *Kıbrıs'ta Varoluş Mücadelemiz Şehitlerimiz ve Anıtlarımız*, Türkiye Şehitleri İmar Vakfı Yayınları, İstanbul 1990, s. 22.

¹³⁸ “KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş’ın 12 Nisan 1989’da Belçika Senatosu’nda Yaptığı Konuşma”, *KKTC CA, agb.*

¹³⁹ *Agb.*

¹⁴⁰ *Agb.*

¹⁴¹ Sadrazam, *age*, s. 22.

¹⁴² *Age*, s. 22.

¹⁴³ “‘RİK’ Rum Radyosunun Türkçe Programında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Lideri Yorgo Vasiliu ile Yapılan Mülakatla İlgili Rum Enformasyon Dairesi’nin 21 Şubat 1990 Tarihli Basın Bülteni”, *KKTC CA*, Dosya: Vasiliu’nun Demeçleri, Tarih: 1990.

¹⁴⁴ *Agb.*

¹⁴⁵ “Hristofyas’ın Kıbrıslılık Görüşleri”, *Haravgi*, 17 Mart 1990, s. 15; “RBB”, *TAKA*, 17 Mart 1990, s. 15; “Kıbrıs Rumlarının Sınır Delme Eylemlerinin Rum Basınına Yansımaları-1990”, *KKTC CA*, Dosya: Sınır Delme Eylemleri, Tarih: 1990, s. 39.

¹⁴⁶ Fuat Veziroğlu, *Makine*, 3. Baskı, Lefkoşa 1990, s. 43.

¹⁴⁷ “Sömürgecilik Konusu Avrupa Konseyi Özel Komitesinde”, *Simerini*, 4 Temmuz 1990, s. 4; “RBÖ”, *TAKA*, 4 Temmuz 1990, s. 4.

JHS
138

*History
Studies*

*Volume 7
Issue 3
September
2015*

adaya gönderilen göçmenlerin Kıbrıs'ın demografik yapısını bozduğunu ve bunların derhal geri gönderilmesini karara bağlamıştır.¹⁴⁸ Hâlbuki Güney Kıbrıs'ta yayımlanmakta olan aşırı sol görüşlü '*Diethnistiki Prosklisi*' dergisinin genel yayın yönetmeni Kostas Ayomamitis, KKTC'deki siyasîlerle ve sivil halkla görüşmüş ve izlenimlerini dergisine aktarmıştır. Ayomamitis, yazısında Kıbrıslı Türklerin genelinde, 1974'den sonra Türkiye'den gelen ve Kuzey Kıbrıs'a yerleşen göçmenlere, "*yerleşikler*" veya "*sömürgeciler*"¹⁴⁹ olarak değil, "*yurttaşları*"¹⁵⁰ olarak gördüklerini ve onların burada bulunmalarını, insanî bir davranış olarak algıladıklarını belirtmiştir. Aslında Kıbrıslı Türklerin bu şekilde algılanmasının nedeni, ortaya yeni bir *göçmenlik* sorununu çıkarmaması içindir. Zira sonradan gelen göçmenlerin veya Türk yatırımcısının çalışanlarını Türkiye'den getirmesinin, yerli iş gücü üzerinde belli bir baskı yaratacağı ve ücretlerin de buna göre düşeceği endişesi yatmasından kaynaklanmaktadır.¹⁵¹

Rumların görüşüne göre Türkiye, Rum göçmenlerin evlerine geri dönebilmesini engellemek için bu yolu seçtiğini, bu yüzden de yerleşiklerin adada dışına çıkartılabilmesi için uzun bir '*takvim*'¹⁵² hazırladığını iddia etmektedir. Çünkü Rumlara göre kendilerinden kalan boş yerleşim birimlerini veya tarım alanlarını doldurabilecek yeterli miktarda Kıbrıslı Türk nüfus yoktur. Dolayısıyla Türklerin '*evlerinize dönebilirsiniz*' çağrısı yapmak yerine Türkiye'den '*taşımaya nüfusla*' bu bölgeleri doldurmaya çalıştıklarını iddia eden Rumların, bu konuda oldukça ısrarlı oldukları görülmüştür. Aslında Rumlara göre "*taşımaya nüfus*",¹⁵³ birçok köy ve kasabaya yerleştirilirlerken, güneyden kuzeye geçen Kıbrıslı Türklerin yerleştirilmeden önce bu işlemin tamamlandığını belirtmektedirler. Bu nedenle Rumlar, Türklerin tarım sektöründeki iş gücü açığını kapatabilmek için bunu yaptığını inanmamaktadırlar. Rumlar, Türkiye'nin esas amacının adayı *taksim* etmek amacıyla olduğuna inanmamaktadırlar. Hatta Rumlar, kuzeydeki *tarım gücüne* olan ihtiyacın giderek arttığına dikkat çekmiş ve bu rakamın, Kıbrıs Türk nüfusunu bire bir karşılayacak duruma geldiğine işaret etmişlerdir.¹⁵⁴ Dolayısıyla Türkiye, adanın kuzeyini "*işgal*" ettiğini, "*bilinçli ve sistematik bir program*" uyguladığını ve boş olan yerlere bu kişileri yerleştirdiğini, hatta Rum evlerini tamamen bunlara verdiğini ileri sürmüşlerdir.¹⁵⁵

Rum tarafına göre 1974'ten sonra Kıbrıs'a yerleşen *Türkiye doğumlular*, Kıbrıs sorunun çözümünde ciddi engel oluşturmaktadırlar.¹⁵⁶ Ne var ki, bu konunun ciddi bir yönü daha vardır. Zira bu konunun insanî yönünü, maalesef hep göz ardı edilmiştir. Kişiler, siyaset öyle gerektiriyor diye, bir yerden bir başka yere *eşya* gibi taşınmamalıdır.¹⁵⁷ Özellikle Kıbrıs'a üç yaşında gelen gençler, "*Ben artık Kıbrıslıyım*" diyorsa ve ona "*Hayır, sen Kıbrıslı olamazsın*"¹⁵⁸ demeye kimsenin hakkı yoktur. Dolayısıyla 1974'ten sonra Türkiye'den gelip Kıbrıs'a yerleşen veya Kıbrıs'ta doğup büyüyen, adada eğitilen, uzun yıllar kaldıktan sonra

¹⁴⁸ "Sömürgecilik Konusu Avrupa Konseyi Özel Komitesinde", *agg*, s. 4; "RBÖ", *TAKA*, *agb*, s. 4.

¹⁴⁹ Kostas Ayomamitis, "Bir Rum Gazetecinin İzlenimleri – Kıbrıs Soruna Gerçekçi Bir Bakış", *Diethnistiki Prosklis*, Çev. Sabahattin Egeli, C.3, S. 2, 1990, s. 21.

¹⁵⁰ Ayomamitis, *agm*, s. 25.

¹⁵¹ M. Sami Denker, *Kıbrıs Sorunu – Bir Millet ve Devletin Yaşama Hakkı*, Türk Metal Sendikası Araştırma Bürosu Yayınları, Ankara 2001, s. 97.

¹⁵² "En Zor Konular", *agm*, s. 3; "RBÖ", *KKTC CA*, *agb*, s. 3.

¹⁵³ Ümit İnatçı, *Kıbrıs Sorunu Üzerine: Aldatıcı Sorunlar İkilemi Ya Da Bir Çözumsuzlüğün Anatomisi*, Galeri Kültür Yayınları, İstanbul 1995, s. 68.

¹⁵⁴ İnatçı, *Agm*, s. 68-69.

¹⁵⁵ *The Almanac of Cyprus 1992*, Published by The Press and Information Office, Republic of Cyprus, Nicosia 1992, s. 45.

¹⁵⁶ Özgür, *age*, s. 295.

¹⁵⁷ *Age*, s. 295.

¹⁵⁸ *Age*, s. 295.

JHS
139

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

“bu topraklar benim toprağımdır”¹⁵⁹ deyip, alın terini buraya döken insanların, bu topraklardan uzaklaştırılmaları nasıl olacaktır? Aslında bunun izahı oldukça zordur. Bu yüzden de bu konu, toplumlararası görüşmelerde hep tartışma konusu olmuştur. Bunun üzerine Genel Sekreter Gali, bu konuyla ilgili olarak öneride bulunmuş ve Türkiye’den Kuzey Kıbrıs’a gelenlerin, Kıbrıslı Türklerle evlenenler ile Türkiye’den ailelerini adaya getirenler hariç,¹⁶⁰ hemen hepsinin geri gönderilmesini istemiştir. Hatta tercihen Kıbrıs’tan ayrılmak veya hayatlarını başka bir yerde kurmak isteyenlere, belli bir “tazminat”¹⁶¹ verilmesi dahi gündeme gelmiştir. Bundan da anlaşılıyor ki, *yerleşiklerin* tamamı değil, ama belli bir kısmının adadan ayrılacağı kesin gibidir. Dolayısıyla bu ifadeden yola çıkılarak denebilir ki, *yerleşiklerin* bir kısmının adada kalması BM çözüm plânında ilk kez girmiş ve kesinleşmiştir.¹⁶² Bunun üzerine Nelson Ledsky, Rum yetkililerle yaptığı bir görüşmede, bütün *yerleşiklerin* Türkiye’ye geri dönmelerinin mümkün olmadığını da belirtmiştir. Ancak Rum liderler, bütün *yerleşiklerin* derhal adadan uzaklaştırılmasını ve Rum göçmenlerin tümünün dönüş hakkının teminat altına alınmasını istemişlerdir.¹⁶³ Dolayısıyla Rum görüşüne göre 1974’ten sonra Kuzey Kıbrıs’a yerleştirilen *Türk yerleşikler*, geldikleri ülkeye geri gönderileceklerdir.¹⁶⁴

Bunun içindir ki Gali, hazırladığı raporda ‘*yerleşikler*’ konusunu, yeniden gündeme getirmiştir. Ancak Gali, *Fikirler Dizisi*’nde *yerleşikler* konusuna değinirken, “Kıbrıs’ta *yerleşiklerin yeri olmadığına*”¹⁶⁵ dair herhangi bir Rum görüşüne yer vermemiştir. Oysa Rumlara göre “*sömürgeciler sorunu*”,¹⁶⁶ *toprak ve göçmen*¹⁶⁷ sorunun ayrılmaz bir parçası gibidir. Bunun üzerine Vasiliu, Rum kamuoyunu tatmin etmek için *yerleşikler* konusunun ileride görüşüleceğini belirtmişse de kendi kamuoyunca “*yerleşiklerin Kıbrıs’ta kalmasını kabul eden adam*”¹⁶⁸ olarak suçlanmasına neden olmuştur. Hatta Rum muhalifler, Gali’nin hazırladığı raporda, “*sömürgecilerden*”¹⁶⁹ “*göçmenler*”¹⁷⁰ şeklinde söz edildiğini, Türkiye’nin Kuzey Kıbrıs’ı kolonize etme suçundan da “*aklandığını*”¹⁷¹ ifade etmişlerdir. Bu yüzden Rum muhalifler, 789 sayılı kararında “*sömürgeciler*” konusuna değinilmemesini göstermişlerdir.¹⁷² Bu sırada Rumlardan, ilginç bir teklif daha gelmiştir. Buna göre Rumlardan, Türkiye’den gelen göçmenlerin evlerine dönmeleri halinde, *5 bin dolar*¹⁷³ verebileceklerini açıklamışlardır. Bununla ilgili olarak *Alithia Gazetesi*’nde yazısı çıkan Makarios Drousiotis, “*yerleşikler sorununu, kişi başına beş bin dolar*”¹⁷⁴ verilerek çözülebileceğini dile getirmiştir. Böylece Rumlardan, *yerleşiklerin* adadan gitmesi için özendirilebileceğini düşünmüşlerdir.

JHS
140

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

¹⁵⁹ Şahin Alpay, “KKTC Ana Muhalefet Partisi Lideri Mehmet Ali Talat’a Göre Kıbrıs Sorunu”, *Milliyet*, 10 Mart 1997, s. 9.

¹⁶⁰ “Gizli Plan”, *Kıbrıs*, 17 Nisan 1992, s. 3.

¹⁶¹ Alpay, *agm*, s. 9.

¹⁶² “Butros Gali’nin Raporu”, *Pronia Nea*, 4 Nisan 1992, s. 2; “RBÖ”, *KKTC CA*, Dosya: RBÖ, Tarih: 4 Nisan 1992, s. 2.

¹⁶³ “En Zor Konular”, *agg*, s. 3; “RBÖ”, *KKTC CA*, *agb*, s. 3; Zeynel Lüle, “Türkler Gitsin Bizimkiler Gelsin”, *Hürriyet*, 16 Haziran 1992, s. 16.

¹⁶⁴ Kıbrıs Sorunu ve Türkiye, *age*, s. 16.

¹⁶⁵ “Vasiliu’nun Düşünceleri”, *Agon*, 27 Eylül 1992, s. 3; “RBB”, *TAKA*, *agb*, s. 3.

¹⁶⁶ “Rum Tavizleri Resmileşiyor”, *agg*, s. 5; “RBB”, *TAKA*, *agb*, s. 5.

¹⁶⁷ *Agg*, s. 5; *agb*, s. 5.

¹⁶⁸ *Agg*, s. 5; *agb*, s. 5.

¹⁶⁹ “Klerides’in Söyleşi”, *Mahi*, 13 Aralık 1992, s. 1; “RBÖ”, *TAKA*, 13 Aralık 1992, s. 1; “Rum Liderlerinin Demeçleri Klerides – 2 (1978-1993)”, *KKTC CA*, *agb*, s. 1.

¹⁷⁰ *Agg*, s. 1; *agb*, s. 1; *agb*, s. 1.

¹⁷¹ *Agg*, s. 1; *agb*, s. 1; *agb*, s. 1.

¹⁷² “Sözcünün DİSİ’ye Cevabı”, *Fileleftheros*, 30 Kasım 1992, s. 2; “RBB”, *TAKA*, 30 Kasım 1992, s. 2.

¹⁷³ Hüseyin Alkan, “Aşağılık Teklif”, *Hürriyet*, 3 Kasım 2001, s. 14.

¹⁷⁴ Daha sonraları Annan Plânı’nda, Kıbrıs’ta daimî ikâmet izni alamayan Türk vatandaşlarına Kıbrıs’ta asgari 5 yıl yaşamış olmaları ve anlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren azami 5 yıl zarfında ülkelerine geri dönmeleri

Bu konuda bir araştırma yapan Atina Üniversitesi profesörlerinden Neofitos Kakullos ise *Türkiyelilerin* nüfus artışı hızının, adadaki Rumların ve Türklerin artış hızıyla aynı olmadığını, dolayısıyla bu oranın adadaki etnik yapıyı¹⁷⁵ alt üst edeceğini belirtmiştir. Ayrıca Kakullos, Kuzey Kıbrıs'taki Türklerin sayısının, tedrici olarak "*Rum nüfusu ile eşitleneceğini*"¹⁷⁶ de ileri sürmüştür. Aslında bu durum, Kıbrıslı Rumların en korktuğu husustur. Zira Rumlar, *demografik üstünlüğü* kaybedecekler ve buna dayalı *azınlık-çoğunluk ilişkisi* çerçevesinde kurulmak istenen yeni federal devleti kuramayacaklardır. Hâlbuki Kıbrıslı Türklerin yıllık nüfus artış hızı %1.2 iken, Rumlarınki ise %1-1.1'dir.¹⁷⁷ Dolayısıyla Kıbrıslı Türklerin adada nüfus dengesini bozması mümkün değildir. Bundan da anlaşılıyor ki Rumlar, bu konuyu *stratejik* amaçlar için kullanmışlardır. Çünkü Rumlar, Kıbrıs'taki demografik yapının bozulmasını hiçbir şekilde istememektedirler. Kaldı ki Kıbrıslı Türkler de *Türk'türler*.¹⁷⁸ Ama onlar, aynı zamanda da "*Kıbrıslıdır*lar." Şimdi ise Kuzey'deki nüfusun önemli bir bölümü *Türk'tür*. Ama bunların pek çoğu, "*Kıbrıslı*" değildirler.¹⁷⁹ Sırf bu yüzden Rumlar, Ankara'nın adayı kolonize ettiğini ileri sürerek, Türkiye'nin "*savaş suçlusu*"¹⁸⁰ olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Özellikle Türkiye'nin bu hareketi, onlara göre uluslararası hukuk açısından da suçtur. Bu sebeple Kıbrıs'a gelen göçmenler, kendi ülkelerine, yani Türkiye'ye tekrar geri dönmelidirler. Çünkü bu kişiler, *Kıbrıs kökenli* değildirler. Dolayısıyla bu kişilerin makul bir zamanda Türkiye'ye geri dönebilmeleri için özel bir *fonun* kurulması gerekeceğini düşünmektedirler. Hatta Kıbrıslı Rumlar, bu fona destek vermeyi¹⁸¹ de teklif etmişlerdir. Hâlbuki daha sonraki gelişmelerde bile Türkiye'den gelen göçmenlerin belli bir kısmının adada kalması kayda bağlanmıştır. Örneğin Annan Plânı'nda *33 bin Türk göçmene*¹⁸² ilâveten, 18 yaşını dolduranlara ve Kıbrıslı bir Türk ile evli bulunanlara, vatandaşlık hakkının verilmesi de kararlaştırılmıştır. Aslında Türk tarafı, bu kararın alınmasından pek hoşnut değildir. Zira KKTC vatandaşlarının statüsü hakkındaki yetkinin, sadece KKTC yetkililerinde olmasını istemişlerdir.¹⁸³ Ancak uluslararası baskılar sonucu, bu rakamın 45.000 olarak sınırlandırılması kararlaştırılmıştır.

Sonuç

Kıbrıslı Türkler arasındaki *anti-federalist* görüşe sahip olanlara göre konunun sadece *nüfusa* endekslenmesi veya *nüfusun yüzdeleri* açısından değerlendirilmesi gerçekçi bir

JHS

141

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

koşuluyla dört kişilik bir aile için 10.000 Euro yardımı yapılması öngörülmüştür. Daha ayrıntılı bilgi için bkz...
"10 Aralık 2002 Tarihli Gözden Geçirilmiş BM Önerilerinin Değerlendirilmesi ve 28 Şubat 2003 Tarihi Göz
Önüme Alınarak Yapılan Olası Senaryolar", *Kıbrıs Mektubu*, C.16, S.1, Ocak-Şubat 2003, s. 55; Tahsin Ulus, "Son
BM Anlaşması ile Kıbrıs Nereye Gidiyor", *Kıbrıs Mektubu*, C. 16, S. 1, Ocak-Şubat 2003, s. 46-53.

¹⁷⁵ "Yunanistan'dan EOKA Evi'ne Yardım", *Apoeyvmatini*, 6 Mayıs 1994, s. 9; "KRBÖ", *TAKA*, 6 Mayıs 1994, s.
9.

¹⁷⁶ *Agm*, s. 9; *agb*, s. 9; "Kahire'deki Toplantı", *Fileleftheros*, 26 Ağustos 1994, s. 6; "RBB", *TAKA*, 26 Ağustos
1994, s. 6.

¹⁷⁷ *Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul 1995, s. 155.

¹⁷⁸ Hüseyin Alkan, "Rauf'la Karşılıklı Rakı İçeceğiz", *Hürriyet*, 30 Ekim 2000, s. 26.

¹⁷⁹ Alkan, *agm*, s. 26.

¹⁸⁰ Hüseyin Alkan, "Biz Bu Yolda Yokuz", *Hürriyet*, 8 Aralık 2002a, s. 14.

¹⁸¹ "Kıbrıs Rum Kesimi Cumhurbaşkanı Glafkos Klerides'in Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'a
Sunduğu Mektup", *KKTC CA*, Dosya: Klerides'in Demeçleri, Tarih: 4 Aralık 2002.

¹⁸² "Kıbrıs'a Yeni Çözüm Plânı", *HaberTürk*, 11 Aralık 2002, s. 10; "Kıbrıs Plânı Hazır", *Kıbrıs*, 20 Ekim 2002, s.
1; "Rum Tarafında Plana Temkinli Yaklaşım Var", *Kıbrıs*, 13 Kasım 2002, s. 1; "Rum Tarafının İtirazları Belli
Oldu", *Kıbrıs*, 5 Aralık 2002, s. 1; Hüseyin Alkan, "İşte Yeni Kıbrıs Plânı", *Hürriyet*, 11 Aralık 2002b, s. 18;
Alkan, *agm*, 2002a:14; "Tek Taraflı Yenilenmiş Plan....?", *Hürriyet*, 19 Aralık 2002, s. 19; Ertan Efegil, *Temel
Konular Işığında Annan Belgesi'nin Analizi*, Gündoğan Yayınları, Ankara 2003, s. 63; Hüseyin Özalp, "3. Plan
Son Umud", *Sabah*, 25 Şubat 2003, s. 21.

¹⁸³ Sabahattin İsmail, *Kıbrıs Üzerine Bildiriler*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP) Yayınları, Lefkoşa,
1998, s. 430; Özalp, *agm*, s. 21.

yaklaşım değildir. Çünkü onların ifadesiyle Türk nüfusunun yarısı güneyden kuzeye, Rum nüfusunun dörtte biri ise kuzeyden güneye taşınmıştır. Aynı zamanda bu taşınma *1975 Nüfus Mübadelesi Anlaşması*'yla da teyit edilmiştir. 1974 Barış Harekâtı'ndan sonra her iki toplumun iç içe yaşayabilmesi zorlaştığından, hâl çaresi olarak nüfusların *karşılıklı* olarak mübadele edilmesi düşünülmüştür. Dolayısıyla günümüzde bulunacak yeni çözümde nüfus transferinin yaşanmaması temel esas olmalıdır. Aksi takdirde birçok sıkıntının yaşanmasına neden olacaktır. Bu nedenle konuya *insanî, stratejik ve gerçekçi* bir bakış açısıyla yaklaşılması gerekecektir. Çünkü yıllarca süren acılardan sonra bir başka yere yerleştirilmiş olan bu insanlar, yerlerinden tekrar sökülmesi hâlinde birçok sosyal meseleyi de beraberinde getirecektir. Özellikle zorunlu olarak yerlerinden edilecek insanların, asgarî düzeyde tutulmasına dikkat edilmesi gerekecektir. Bu yapılmadığı takdirde, Türklerin güneyden kuzeye göçmeleri anlamsız hale gelecek ve güvenlik gereksinimleri de tamamıyla bir kenara itilmiş olacaktır. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, *yer değiştirmiş kişilerle* ilgili kriterler, genelde *insan haklarıyla*, özelde ise *yerleşim özgürlüğüyle* ilgili olarak hazırlanmışlardır. Bu kriterler, yüzeysel olarak değerlendirildiğinde bile *insanî* niteliklerinin ağır basacağı görülmüştür. Bu açıdan bakıldığı zaman Vasiliu, Türkler için bir dizi insanî vaatlerde bulunmayı tercih etmiştir. Bu vaatler arasında, Güzelyurt bölgesinde Türklerle *iki kent inşa edilmesi, tazminat verilmesi ve meslekî bakımdan rehabilite edilmesi* de vardır.

Ne var ki Türkler, Vasiliu'nun görüşlerine pek itibar etmemişlerdir. Çünkü Türkler, 165 bin Rum'un kendi bölgelerine geçmesini istememektedirler. Hâlbuki Gali haritasıyla birlikte bunların, ancak 82 bini geri dönebilecektir. Bundan dolayı geriye, yaklaşık *80 bin Rum göçmen* kalacaktır. Tabiatıyla bu kadar kişinin ne olacağı belli değildir.

Buna göre toplumlararası görüşmelerde *yer değiştirenlerle* ilgili sorunun devam etmesinde, şu dört unsurun varlığından söz edilebilir:

1. Rum tarafı, tüm göçmenlerin *geri dönüş hakkının* tanınmasını istemektedir.
2. Geri dönmek isteyen Rumlar için hiçbir *kısıtlama ve sınırlamaya* getirilmeyecektir.
3. Rum göçmenlerin geri dönmesini engelleyecek hiçbir *moratoryum* kabul edilmeyecektir.
4. Özellikle 1963'ten bu yana Türk yönetiminin icraî faaliyetlerinin büyük bir kısmı *geçersiz sayılacak* ve 1975'ten itibaren verilen tapular/koçanlar *hükümsüz* olacaktır.

Gerçek şu ki bütün Rum göçmenlerin evlerine dönmesi, Türklerle göre kabul edilir bir şey değildir. Zira bu konu, *iki kesimlilik* ilkesine aykırıdır. Kaldı ki bunun uygulanması halinde on binlerce Türk'ün oturduğu veya birçok masraf yaptığı evlerinden ayrılması manası gelecektir ki, bu durum bile büyük bir kaosa neden olacağı açıktır. Tespit edilebildiği kadarıyla en az *40 bin* Türk, yeniden göçmen durumuna düşecektir.

Bir diğer konu ise yeni kurulacak Türk federe devletinde Rum nüfusunun ne olacağıdır. Esasında Türk bölgesinde Rumların nüfus oranını *%10, 15, 20, 28* gibi rakamlarla sınırlandırmak pek de doğru bir yöntem değildir. Dolayısıyla bu sürenin *20 yıl* ile sınırlandırılması daha gerçekçi olacaktır.

Aslında yeni kurulacak Türk federe devletindeki Rum sayısı, Kıbrıslı Türklerin nüfus artış hızıyla sınırlandırılabilmesi düşünülmektedir. Halihazırda Türklerin nüfus artış hızı, *%1.1* olduğuna göre, 20 yılın sonunda Türk federe devletindeki Rum nüfusunun oranı, maksimum *%22'nin yarısı* kadar olması önerilebilecektir. Kaldı ki bu rakam, Türk bölgesinde bulunacak Rum nüfusunun üst sınırı olarak da belirlenebilecektir. Böylece hem *iki bölgelilik* ilkesi sulandırılmamış olacak, hem de belli bir miktar Rum göçmenin evlerine geri dönmesi

JHS

142

*History
Studies*

*Volume 7
Issue 3
September
2015*

sağlanacaktır. Bu yöntemle Türk federe devletinin yarısı *Türk*, yarısı da *Rum* olan bir nüfus yapısına dönüşmemiş ve demografik düzeni bozulmamış olacaktır. Aynı zamanda bu oran, her iki tarafın *optimum* düzeydeki istediklerini karşılamış da olacaktır. Bir başka deyişle mümkün olan sayıda Rum göçmenin ‘*kuzeye*’ dönmesi sağlanırken, mümkün olan en az sayıdaki Türk’ün de *yer değiştirilmesi* engellenmiş olacaktır.

Bundan hareketle Kıbrıs meselesinde, verilecek toprak miktarından ziyade, bu durumdan etkilenecek kişilerin sayısına önem verilmesi gerekecektir. Bu da göstermektedir ki, *coğrafi verileri* tartışmaktan ziyade, *insanî verileri* önere çıkarmak daha doğru ve daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.

Kaynakça:

1. Arşiv ve Resmi Kaynaklar:

- “789 Sayılı Taslak Metninin Türkçe Tercümesi”, *KKTC Başbakanlık Enformasyon Müdürlüğü Arşivi*, Dosya: BM Çözüm Plânları, Tarih: 1992.
- AKPINAR, Mehmet Ali. “Birleşmiş Milletler Çözüm Plânının Tam Metnini Açıkıyoruz”, *KKTC Başbakanlık Enformasyon Müdürlüğü Arşivi*, Dosya: BM Çözüm Plânları, Tarih: 1992.
- “Birleşmiş Milletler Çözüm Plânının Tam Metnini Açıkıyoruz”, *KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Arşivi*, Dosya: BM Çözüm Plânları, Tarih: 1992.
- DELİCEİRMAK, Orbay. “Toprak Konusu ve Rum Tutarsızlıkları 1964-1996”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi – Yayınlanmamış Özel Rapor*, Lefkoşa 1997.
- “Güvenlik Konseyi’nin 789 Kararının Tam Metni”, *KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Arşivi*, Dosya: BM Çözüm Plânları, Tarih: 27 Temmuz 1992.
- “Kıbrıs Rum Basını Özetleri”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 27 Nisan 1994, s. 4.
- “Kıbrıs Rum Basını Özetleri”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 6 Mayıs 1994, s. 9.
- “Kıbrıs Rum Kesimi Cumhurbaşkanı Glafkos Klerides’in Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan’a Sunduğu Mektup”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Klerides’in Demeçleri, Tarih: 4 Aralık 2002.
- “Kıbrıs Rum Tarafının Kıbrıs Sorununun Çözümü ve Federal Cumhuriyetin Kurulmasına İlişkin Genel Mahiyetteki Önerileri - 30 Ocak 1989”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Rum Önerileri, Tarih: 1989.
- “Kıbrıs Rumlarının Sınır Delme Eylemlerinin Rum Basınına Yansımaları-1990”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Sınır Delme Eylemleri, Tarih: 1990.
- “KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş’ın 12 Nisan 1989’da Belçika Senatosu’nda Yaptığı Konuşma”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: KKTC Cumhurbaşkanı R.R. Denktaş’ın Konuşmaları, Tarih: 1992.
- “Report of the Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus”, *Security Council*, 23 November 1992.
- “Report of the Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus”, *Security Council*, S / 24472, 21 August 1992.
- “‘RİK’ Rum Radyosunun Türkçe Programında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Lideri Yorgo Vasiliu ile Yapılan Mülakatla İlgili Rum Enformasyon Dairesi’nin 21 Şubat 1990

JHS
143

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

- Tarihli Basın Bülteni”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Vasiliu'nun Demeçleri, Tarih: 1990.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 15 Eylül 1994, s. 3.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 15 Mayıs 1992, s. 2-3.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 16 Temmuz 1992, s. 4.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 17 Mart 1990, s. 15.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 22 Temmuz 1992, s. 2.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 23 Haziran 1992, s. 2.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 26 Ağustos 1992, s. 2 ve 5.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 26 Ağustos 1994, s. 6.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 26 Mayıs 1992, s. 3.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 28 Ocak 1989, s. 49.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 30 Kasım 1992, s. 2.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 31 Temmuz 1994, s. 4.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 4 Mayıs 1992, s. 1.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 6 Kasım 1992, s. 1.
- “Rum Basın Bülteni”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 30 Ekim 1992, s. 2.
- “Rum Basın Özetleri”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Rum Basın Özetleri, Tarih: 24 Nisan 1992.
- “Rum Basın Özetleri”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Rum Basın Özetleri, Tarih: 15 Ocak 1992.
- “Rum Basın Özetleri”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Rum Basın Özetleri, Tarih: 13 Nisan 1992.
- “Rum Basın Özetleri”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Rum Basın Özetleri, Tarih: 4 Nisan 1992.
- “Rum Basını Özetleri”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, Tarih: 13 Aralık 1992, s. 1.
- “Rum Basını Özetleri”, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 4 Temmuz 1990, s. 4.
- “Rum Liderlerinin Demeçleri Klerides – 2 (1978-1993)”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Rum Liderlerinin Demeçleri, Tarih: 1994.
- “Rum Ulusal Konseyi Kararları - 1989”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Rum Ulusal Konseyi Kararları, Tarih: 1989.
- “Set of Ideas on an Overall Framework Agreement on Cyprus (1992)”, *KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Arşivi*, Dosya: BM Çözüm Plânları, Tarih: 1992.
- “Set of Ideas on an Overall Framework Agreement on Cyprus (1992)”, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: BM Çözüm Plânları, Tarih: 1992.
- The Foreign Affairs Committee of The House of Commons in The Great Britain*, Report of 7 May 1987.

JHS

144

*History
Studies*

*Volume 7
Issue 3
September
2015*

“Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında İşgücü Anlaşması, 9 Mart 1987 Tarihli Antlaşma”, *KKTC Cumhuriyet Meclisi Arşivi*, Dosya: Anlaşmalar, Tarih: 1987.

2. Basılı Eserler:

“10 Aralık 2002 Tarihli Gözden Geçirilmiş BM Önerilerinin Değerlendirilmesi ve 28 Şubat 2003 Tarihi Göz Önüne Alınarak Yapılan Olası Senaryolar”, *Kıbrıs Mektubu*, C. 16, S. 1, Ocak-Şubat 2003, s. 55.

AYOMAMİTİS, Kostas. “Bir Rum Gazetecinin İzlenimleri – Kıbrıs Soruna Gerçekçi Bir Bakış”, *Diethnistiki Prosklis*, Çev. Sabahattin Egeli, C.3, S. 2, 1990, s. 21-35.

BARKAN, Ömer L. “Osmanlı İmparatorluğunda İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.11-15, 1950-1954, s. 245-268.

BİRAND, Mehmet Ali. *Diyet: Türkiye ve Kıbrıs Üzerine Pazarlıklar (1974-1980)*, 5. Baskı, Milliyet Yayınları, İstanbul 1986.

CLERIDES, Glafkos. *Cyprus: My Deposition*, Vol. IV., Alithia Publishing Co. Ltd., Nicosia 1991.

DELİCEİRMAK, Orbay (der.). *Şeytan Ayrıntıda Gizli – Son Altı Ayın Rum Basını (1.1.1994 – 30.6.1994)*, Sultan Ofset, Lefkoşa 1995.

DENKER, M. Sami. *Kıbrıs Sorunu – Bir Millet ve Devletin Yaşama Hakkı*, Türk Metal Sendikası Araştırma Bürosu Yayınları, Ankara 2001.

DODD, Clement H. *The Cyprus Imbroglia*, Huntingdon: The Eothen Press, London 1998.

EFEĞİL, Ertan. *Temel Konular Işığında Annan Belgesi'nin Analizi*, Gündoğan Yayınları, Ankara 2003.

GAZİOĞLU, Ahmet C. “Fikirler Dizisinde Neler Var, Neler Yok-I”, *Kıbrıs Mektubu*, C.10, S.3, Mayıs 1997, s. 13-19.

GOBI, Hugo. *Rethinking Cyprus*, Tel-Aviv University Press, Tel-Aviv, 1993.

GÜREL, Şükrü S. *Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993.

HASGÜLER, Mehmet. *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim'in İflası*, Özgür Üniversite Yayınları, Öteki Yayınevi, Ankara 1998.

HERACLIDES, Alexis. *Yunanistan ve Doğudan Gelen Tehlike Türkiye Türk-Yunan İlişkilerimde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları*, Çev. Mihalis Vasilyadis ve Herkül Millas, İletişim Yayınları, İstanbul 2002.

İNATÇI, Ümit. *Kıbrıs Sorunu Üzerine: Aldatıcı Sorunlar İkilemi Ya Da Bir Çözumsuzlüğün Anatomisi*, Galeri Kültür Yayınları, İstanbul 1995.

İSMAİL, Sabahattin. *Kıbrıs Üzerine Bildiriler*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP) Yayınları, Lefkoşa, 1998.

KEPOĞLU, Halil. *Kıbrıs Sorunu*, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1995.

Kıbrıs Sorunu ve Türkiye, Siyasî ve Sosyal Araştırmaları Vakfı – SİSAV, İstanbul 1993.

JHS

145

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

- Kıbrıs Sorunu: Gelişmeler ve Görüşmeler*, Siyasî ve Sosyal Araştırmaları Vakfı – SİSAV Dışişleri ve Savunma Araştırma Grubu, SİSAV Yayınları, İstanbul 1990.
- Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul 1995.
- MORAN, Michael. *Sovereignty Divided Essays on The International Dimensions of The Cyprus Problem*, CYREP, Nicosia 1998.
- MÜMTAZ, Hüseyin. “Türkiye-Kıbrıs İlişkilerinin Politik Mantığı ve Sonuçları (1571-1998)”, *Proceedings of The Second International Congress for Cyprus Studies 24-27 November 1998*, Vol. II, Eastern Mediterranean University Congress for Cyprus Studies Publications, Gazimağusa 1999, s. 151-171.
- NECATİGİL, Zaim M. *The Cyprus Question and The Turkish Position in International Law*, Revised 2. Edition, Biddles Ltd Guildford and King's Lynn, Oxford University Press, London 1998.
- ÖZGÜR, Özker. *Kıbrıs'ta Demokrasi Bunalımları*, Cem Kitapevi, İstanbul 1992.
- SADRAZAM, Halil. *Kıbrıs'ta Varoluş Mücadelemiz Şehitlerimiz ve Anıtlarımız*, Türkiye Şehitleri İmar Vakfı Yayınları, İstanbul 1990.
- “Sampson'un Son Açıklamaları - V”, *Yeni Kıbrıs*, Temmuz 1987, s. 28.
- SARIBAY, Ali Yaşar. *Siyasal Sosyoloji*, 2. Baskı, Der Yayınları, İstanbul 1994.
- SOYSAL, İsmail. *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları (1945-1990)*, Cilt: II, TTK Yayınları, Ankara 1991.
- SOYSAL, Mümtaz. *Aklını Kıbrıs'la Bozmak*, Bilge Yayınevi, İstanbul 1995.
- TAMÇELİK, Soyalp. “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs'la İlgili 789 Sayılı Kararı ve Buna Bağlı Toprak Hukuku”, *III. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, C. III (Kıbrıs Sorunu ve Turizm), 13-17 Kasım 2000, Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları, Gazimağusa 2000, s. 391-414.
- *Kıbrıs Meselesinin Çözüm Plânları (BM'nin 789 Sayılı Kararına Göre)*, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2008.
- The Almanac of Cyprus 1992*, Published by The Press and Information Office, Republic of Cyprus, Nicosia 1992.
- The Turkish Cypriot Yearbook of International Relations*, The United Nations Association of Northern Cyprus, Gelişim Yayınları, İstanbul 1987.
- TÜLÜMEN, Turgut. *Hayat Boyu Kıbrıs - Hatıra*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1998.
- ULUS, Tahsin. “Son BM Anlaşması ile Kıbrıs Nereye Gidiyor”, *Kıbrıs Mektubu*, C. 16, S. 1, Ocak-Şubat 2003, s. 46-53.
- VEZİROĞLU, Fuat. *Makine*, 3. Baskı, Lefkoşa 1990.
- 3. Gazeteler:**
- “AB, Kıbrıs ve İngilizler”, *Vima*, 27 Nisan 1994, s. 4.
- ALKAN, Hüseyin. “Aşağılık Teklif”, *Hürriyet*, 3 Kasım 2001, s. 14.

JHS
146

History
Studies

Volume 7
Issue 3
September
2015

- “Biz Bu Yolda Yokuz”, *Hürriyet*, 8 Aralık 2002a, s. 14.
- “İşte Yeni Kıbrıs Plâni”, *Hürriyet*, 11 Aralık 2002b, s. 18.
- “Rauf’la Karşılıklı Rakı İçeceğiz”, *Hürriyet*, 30 Ekim 2000, s. 26.
- ALPAY, Şahin. “KKTC Ana Muhalefet Partisi Lideri Mehmet Ali Talat’a Göre Kıbrıs Sorunu”, *Milliyet*, 10 Mart 1997, s. 9.
- ANGELİDES, Stavros. “İki Olumlu Oy”, *Fileleftheros*, 11 Ağustos 1991, s. 11.
- “Anketlerin Sonuçları”, *Kıbrıs*, 11 Temmuz 1992, s. 21.
- “Başpiskoposla Söyleşi”, *Fileleftheros*, 2 Ekim 1988, s. 7.
- “Birliktelik”, *Hürriyet*, 24 Temmuz 1992, s. 21.
- “BM’nin Çözüm Formülü”, *Haravgi*, 4 Mayıs 1992, s. 1.
- “Butros Gali’nin Raporu”, *Pronia Nea*, 4 Nisan 1992, s. 2.
- “Denктаş’ın Başarısı”, *Kıbrıs*, 2 Ağustos 1992, s. 10.
- “Doğru Politika, Doğru Zaman”, *Kıbrıs*, 13 Mart 1993, s. 13.
- “En Zor Konular”, *Alithia*, 15 Ocak 1992, s. 3.
- “Gali, Haritasında Israr Ediyor”, *Kıbrıs*, 2 Ağustos 1992, s. 1.
- “Gali’nin Raporu ve Rum Yönetimi”, *Fileleftheros*, 26 Ağustos 1992, s. 2.
- “Genel Sekreter’in Tutumu”, *Fileleftheros*, 30 Ekim 1992, s. 2.
- “Gizli Plan”, *Kıbrıs*, 17 Nisan 1992, s. 3.
- “Gobi’nin Söyleşisi”, *Agon*, 24 Nisan 1992, s. 2.
- “Göçmenler 750’ye Karşı”, *Simerini*, 13 Nisan 1992, s. 2.
- “Göçmenlerin Dönüşü”, *Fileleftheros*, 23 Haziran 1992, s. 2.
- “Göçmenlerimiz Geri Dönecek”, *Alithia*, 31 Temmuz 1994, s. 4.
- “Güvenlik Konseyi, Gali Raporu’nu Ele Alıyor”, *Kıbrıs*, 10 Nisan 1992, s. 8.
- “Hristofyas’ın Kıbrıslılık Görüşleri”, *Haravgi*, 17 Mart 1990, s. 15.
- “Kahire’deki Toplantı”, *Fileleftheros*, 26 Ağustos 1994, s. 6.
- “Kıbrıs Plâni Hazır”, *Kıbrıs*, 20 Ekim 2002, s. 1 ve 20.
- “Kıbrıs Türkü Ne İstiyor?”, *Kıbrıs*, 11 Temmuz 1992, s. 3.
- “Kıbrıs’a Yeni Çözüm Plâni”, *HaberTürk*, 11 Aralık 2002, s. 10.
- “Klerides’in Söyleşisi”, *Mahi*, 13 Aralık 1992, s. 1.
- KOHEN, Sami. “Seçenekler Uygulamaya Konuyor”, *Milliyet*, 11 Ocak 1997, s. 17.
- LÜLE, Zeynel. “Türkler Gitsin Bizimkiler Gelsin”, *Hürriyet*, 16 Haziran 1992, s. 16.
- “Milli Tehlike”, *Kıbrıs*, 30 Haziran 1992, s. 3.
- “New York Görüşmelerinde En Kritik Gün”, *Fileleftheros*, 24 Temmuz 1992, s. 7.
- “New York’ta Çarpıcı Gelişme ve Çöküş”, *Simerini*, 6 Kasım 1992, s. 1.

JHS

147

History
StudiesVolume 7
Issue 3
September
2015

- ÖZALP, Hüseyin. “3. Plan Son Umut”, *Sabah*, 25 Şubat 2003, s. 21.
- “Rum Gençleri Federasyon İstemiyor”, *Simerini*, 16 Temmuz 1992, s. 4.
- “Rum Önerilerinin Niteliği”, *Simerini*, 28 Ocak 1989, s. 49.
- “Rum Tarafında Plana Temkinli Yaklaşım Var”, *Kıbrıs*, 13 Kasım 2002, s. 1.
- “Rum Tarafının İtirazları Belli Oldu”, *Kıbrıs*, 5 Aralık 2002, s. 1.
- “Rum Tavizleri Resmileşiyor”, *Simerini*, 26 Ağustos 1992, s. 5.
- “Sömürgecilik Konusu Avrupa Konseyi Özel Komitesinde”, *Simerini*, 4 Temmuz 1990, s.4.
- “Sözcünün DİSİ’ye Cevabı”, *Fileleftheros*, 30 Kasım 1992, s. 2.
- ŞENYENER, Şebnem. “Vasilii: Kıbrıs’ta Türklere Yüzde 27 Toprak Kalmalı”, *Sabah*, 18 Haziran 1992, s. 10.
- “Tek Taraflı Yenilenmiş Plan....”, *Hürriyet*, 19 Aralık 2002, s. 19.
- “Toprak ve Garantiler”, *Haravgi*, 26 Mayıs 1992, s. 3.
- “Toprak ve Göçmen Konuları”, *Eleftherotipia*, 11 Haziran 1992, s. 3.
- “Toprak ve Su”, *Eleftherotipia*, 15 Mayıs 1992, s. 2-3.
- “Türk İşgalciler”, *Le Republica in Lorrain*, 16 Kasım 1988, s. 1.
- “Türkiye Göçmenleri”, *Fileleftheros*, 15 Eylül 1994, s. 3.
- “Vasilii’nun Düşünceleri”, *Agon*, 27 Eylül 1992, s. 3.
- “Vasilii ‘Harita Var’ Diyor”, *Fileleftheros*, 13 Haziran 1992, s. 7.
- “Vasilii’ya Seçim Hediyesi”, *Kıbrıs*, 22 Kasım 1992, s. 12-13.
- “Yeni Gali Plâni”, *Haravgi*, 22 Temmuz 1992, s. 2.
- “Yunan Hükümetinin Tutumu”, *Simerini*, 13 Haziran 1992, s. 2.
- “Yunanistan’dan EOKA Evi’ne Yardım”, *Apoyevmatini*, 6 Mayıs 1994, s. 9.

JHS
148

*History
Studies*

*Volume 7
Issue 3
September
2015*